

บทที่ 5

สายสัมพันธ์ทางการเมืองกับนโยบายรัฐที่เอื้อต่อกลุ่มทุนผูกขาด

ภายใต้ระบบทุนนิยมผูกขาด(Monopoly Capitalism) ความจำเป็นของกลุ่มทุนผูกขาด (Monopoly Capital) ในการพัฒนาการผลิตและสะสมทุนต่อไปมีผลอย่างยิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการเมืองใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับพลังการผลิตที่เพิ่มขยายตัวขึ้น ข้อจำกัดของรัฐทุนนิยม(Capitalist State) ได้ก่อให้เกิดอุปสรรคขัดขวางที่สำคัญในการพัฒนาการสะสมทุนของกลุ่มทุนผูกขาดเมื่อเกิดความขัดแย้งของทุนซึ่งเป็นผลจากการผูกขาดกำไรเกินปกติและการสะสมทุนสิ้นเกิน ดังนั้นความจำเป็นของกลุ่มทุนผูกขาด(Monopoly Capital) ในการเข้ายึดอำนาจรัฐเพื่อผูกขาดการกำหนดนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของการสะสมทุนและไม่ทำให้การเติบโตของกลุ่มทุนผูกขาดหยุดชะงักจึงมีความจำเป็น

ปรากฏการณ์ของการเข้าไปยึดอำนาจรัฐ(Take Over) ของกลุ่มทุนผูกขาดเป็นไปตามกลไกหลักของระบบการเมืองปกติ โดยการสถาปนาพรรคการเมืองของกลุ่มทุนผูกขาดขึ้นมา แล้วก็เข้าลงชิงชัยในสนามการเลือกตั้ง สังกรรมของ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” หรือกลุ่มทุนใหญ่ครอบงำ ดูดกลืนและควมรวมกลุ่มทุนขนาดเล็กก็เกิดขึ้นกับระบบการเมืองด้วย ชัยชนะทางการเมืองของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ได้บ่งบอกให้เห็นถึงลักษณะเด่นของสภาพสังคมเศรษฐกิจการเมือง ว่าเป็นระบบของความไม่สมดุลทางอำนาจเกิดขึ้น อำนาจได้ถึงจุดสุดยอดของการกระจุกตัวอยู่ภายใต้กลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง กลุ่มเดียว ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง รูปการณ์ของระบบการเมืองดังกล่าว เรียกได้ว่าเป็นระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism)

เมื่อกลุ่มทุนผูกขาดได้ครอบครองอำนาจรัฐได้แล้ว ก็จะใช้อำนาจของรัฐเพื่อออกนโยบายเพื่อที่จะเอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มตัวเอง ผลประโยชน์ที่ได้จากนโยบายของรัฐที่ตกอยู่กับกลุ่มทุนนี้เป็นสิ่งที่ชอบธรรมในแง่กฎหมาย แต่ไม่ชอบธรรมในแง่การเมือง โดยทั่วไปอาจจะเรียกการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวนี้ว่า เป็นกระบวนการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย(Conflict of Interest)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนายทุนโทรคมนาคมกับรัฐในการไปแทรกกระบวนการเชิงนโยบายในการตัดสินใจนโยบายเพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่กลุ่มทุน โทรคมนาคมมีมาเป็นลำดับ ถ้าพิจารณาในเชิงประวัติศาสตร์ก็จะพบความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นอย่างดี

ตารางที่ 5.1 แสดงความเห็นชอบและการแก้ไขสัญญาสัมปทานโทรคมนาคมในรัฐขาด
ต่างๆ ตั้งแต่ปี 2531-2545

รัฐบาล	ชื่อ รว.คมนาคม	เหตุการณ์
พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ (4 ก.ค. 2531-23 ก.พ.2534)	นายมนตรี พงษ์พานิช	เห็นชอบโครงการโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมาย
นายอานันท์ ปันยารชุน (2 มี.ค. 2534-7 เม.ย.2535)	นายอนุกุล ประจวบเหมาะ	แบ่งสัญญาสัมปทานโครงการโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมาย ออกเป็น 2 สัญญาคือ ใน กรุงเทพฯมี 2 ล้านเลขหมาย ใน ต่างจังหวัด 1 ล้านเลขหมาย
นายชวน หลีกภัย(23 ก.ย.2535-13 มี.ย.2538)	นายวินัย สมพงษ์ นายวิจิต สุรพงษ์ชัย	การจัดสรรรหัส 01 ให้แก่ บริษัท TAC -มีผลให้มีการขยายโครงการ เป็น 1.1 ล้านเลขหมาย -ขยายสัญญาให้ TAC จาก 15 ปีเป็น 22 ปี
นายบรรหาร ศิลปอาชา(23 มี.ย.2538-25 พ.ย.2539)	นายสมบัติ อุทัยสง(เป็นเพียง รว. แต่มีบทบาทสำคัญ)	-เพิ่มเติม 6 แสนเลขหมายให้แก่ บริษัท TA -5 แสนเลขหมายให้แก่บริษัท TT&T -เห็นชอบโครงการ PCT ให้แก่ บริษัท TA และ TT&T -ขยายสัญญาของบริษัท AIS จาก 20 ปี เป็น 25 ปี -ขยายสัญญาของบริษัท TAC จาก 22 ปี เป็น 27 ปี
พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ(25 พ.ย. 2539-9 พ.ย.2540)	นายดิเรก เจริญผล	-ดำเนินการแปรรูป กสท.กับ ทสท. -มีแผนจัดเงินมากขึ้นในการ เปลี่ยนแปลงสัญญาสัมปทาน
นายชวน หลีกภัย (9 พ.ย.	นายสุเทพ เทือกสุบรรณ	--เห็นชอบ โครงการ โทรศัพท์

2540-9 ก.พ.2544)	นายวันมูฮัมหมัดนอ มะทา	ระบบ 1900
พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร(9 กุมภาพันธ์ 2534-ปัจจุบัน)	น.พ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี	-แก้ไขสัญญาโควตาการจัดสรร รายได้ในระบบ one-2-call โดย ลดลงจาก 25% เป็น 20% (15 พ.ค.2544) -ทบทวนสัญญากับ AIS เพื่อที่ สร้างเครือข่ายร่วมกันระหว่าง ระบบ GSM900 และระบบ GSM 1800(DPC) ลดจำนวน ค่าใช้จ่ายก่อนที่จะมีโควตาใน การจัดสรรให้กับ TOT(1พ.ค. 2535)

ที่มา: McCargo and Pathamanand, (2005:26-27)

ประเทศไทย มีความคุ้นเคยกับคำว่า การคอร์รัปชันเชิงนโยบายเมื่อไม่นานมานี้เอง การคอร์รัปชันทั่วไปเกิดขึ้นคู่กับประเทศมาช้านาน โดยการใช้อำนาจอันมิชอบในการกระทำการทุจริต เพื่อยกยอก หรือคดโกงเงินของแผ่นดินโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เมื่อกลุ่มการเมืองที่ครองอำนาจ เปลี่ยนจากนักการเมืองอาชีพเป็นกลุ่มทุนผูกขาด มันจึงมีความหมิ่นเหม่ที่จะเกิดคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ของธุรกิจตนเอง(สมเกียรติ, 2547ก) เป็นการคอร์รัปชันที่ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์กติกาของการบริหารประเทศ เพื่อเอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มทุนของตัวเอง

นิยามของการคอร์รัปชันทางนโยบาย ซึ่งมีความแตกต่างไปจากการคอร์รัปชันทั่วไป มีคนที่กล่าวถึงคนแรกๆ คือ ศ.นพ.ประเวศ วะสี โดยมองว่าคอร์รัปชันเชิงนโยบายเป็นเรื่องที่จับได้ไล่ทันยาก เพราะผู้กระทำความผิด อำนาจเหตุผลร้อยแปดประกอบการตัดสินใจ อาศัยนักวิชาการสนับสนุน ข้อดีของการตัดสินใจ ใช้งบประมาณมหาศาลในการสื่อสาร โฆษณาประชาสัมพันธ์ รวมทั้งให้ร้ายป้ายสีคนที่คัดค้าน หากกฎหมายเป็นอุปสรรคก็แก้กฎหมายเสียจึงถูกกฎหมายด้วย เพราะฉะนั้นอะไรที่ถูกกฎหมายจะถือว่าไม่มีการคอร์รัปชันไม่ได้เพราะมันมีการคอร์รัปชันที่ถูกกฎหมายด้วย (ประเวศ วะสี, 2544)

ธุรกิจบริการโทรคมนาคมถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตาม การแข่งขันในตลาดบริการโทรคมนาคมมักไม่เป็นการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพ (effective competition) เนื่องจากมีอุปสรรค

ในการเข้าสู่ตลาดทั้งอุปสรรคตามธรรมชาติของธุรกิจ อุปสรรคจากกฎระเบียบของรัฐและพฤติกรรมกีดกันการแข่งขันจากผู้ประกอบการรายใหญ่ (major supplier) หรือผู้มีอำนาจเหนือตลาด (market dominant) ในกรณีของประเทศไทย บริการดาวเทียม โทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศและวงจรรินเทอร์เน็ตระหว่างประเทศเป็นบริการในตลาดที่ถูกผูกขาดโดยผู้ประกอบการรายเดียว (monopolistic market) ในขณะที่บริการโทรศัพท์พื้นฐานและโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เป็นบริการในตลาดกึ่งผูกขาด ซึ่งมีผู้ประกอบการน้อยราย (oligopolistic market) โดยผู้ประกอบการรายใหญ่มีอำนาจเหนือตลาด (ดู สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และธนาธร รัตนนฤมิต, 2545)

บทนี้จะนำเสนอรูปแบบของการออกนโยบายเพื่อเอื้อต่อกลุ่มทุนผูกขาดของระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ (State Monopoly Capitalism) ของรัฐไทยในปัจจุบันว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร? โดยมีแบ่งเนื้อหาในการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก จะกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของกลุ่มทุนทักษิณและบริษัทที่เกี่ยวข้องเฉพาะเกี่ยวกับทุนโทรคมนาคมสื่อสาร ส่วนที่สอง จะพิจารณากลุ่มนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อผลประโยชน์ของกลุ่มทุนผูกขาด ส่วนที่สามจะนำเสนอผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการเอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มทุนดังกล่าวว่าได้ประโยชน์จากการมีสายสัมพันธ์ทางการเมืองอย่างไรบ้าง?

สำหรับทรัพย์สินที่สร้างรายได้นั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้รับผลตอบแทนจำนวนมากจากการเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่หลายกิจการ ลักษณะการประกอบธุรกิจของเขาใช้ระบบโฮลดิ้ง (Holding Company) คือการที่บริษัทแห่งหนึ่งเข้าไปถือหุ้นสามัญของบริษัทอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมีสิทธิออกเสียงในการดำเนินกิจการนั้นๆ (ชนะใจ เศรษฐวิทยพร, 2540:221) ซึ่ง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และครอบครัวจะถือหุ้นในบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) แล้วอาศัยบริษัทดังกล่าวเป็นบริษัทแม่เข้าไปถือหุ้นในบริษัทลูกต่างๆ อีกทีหนึ่ง ปัจจุบันบริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ประกอบธุรกิจด้านการลงทุน โดยการถือหุ้นและเข้าไปบริหารงานในบริษัทต่างๆ บริษัท ชินคอร์ปฯ จะลงทุนโดยแยกตามกลุ่มธุรกิจได้ดังต่อไปนี้ (แบบ 52-1 บริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น, 2546:1-1)

1. กลุ่มธุรกิจสื่อสารโทรคมนาคมไร้สาย ประกอบธุรกิจการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ การสื่อสารข้อมูลผ่านสายโทรศัพท์ (On Line Data Communication) และธุรกิจที่เกี่ยวข้อง โดยบริษัทมีส่วนแบ่งกำไรจากการลงทุน โดยการถือหุ้นและเข้าไปบริหารงานในบริษัทต่างๆ

2. กลุ่มธุรกิจการสื่อสารดาวเทียมและธุรกิจต่างประเทศ ประกอบธุรกิจการให้เช่าช่องสัญญาณดาวเทียม (Transponder) อินเทอร์เน็ตและธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่นๆ พร้อมกันนี้ยังดำเนินธุรกิจการสื่อสารโทรคมนาคมในต่างประเทศ เช่น ลาว กัมพูชา โดยบริษัทมีส่วนแบ่งกำไรจากการลงทุนในสายธุรกิจดาวเทียมและธุรกิจต่างประเทศประจำปี พ.ศ. 2545 คิดเป็นร้อยละ 13.46 ของกำไรสุทธิ

3.กลุ่มธุรกิจสื่อและโฆษณา ดำเนินกิจการเป็นผู้ดำเนินการทางด้านสถานีวิทยุโทรทัศน์ระบบ UHF และธุรกิจโฆษณา โดยบริษัทมีส่วนแบ่งกำไรจากการลงทุนในสายธุรกิจสื่อสารดาวเทียมและธุรกิจต่างประเทศประจำปี พ.ศ.2545 คิดเป็นร้อยละ 10.51 ของกำไรสุทธิ

4.กลุ่มธุรกิจ E-Business ดำเนินธุรกิจอินเทอร์เน็ต เช่น บริการเชื่อมต่อเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต บริการโฮสติ้ง และอื่นๆที่เกี่ยวข้องและประกอบธุรกิจจัดพิมพ์และเผยแพร่สมุดโทรศัพท์หน้าขาวและหน้าเหลืองรวมถึงการให้บริการค้นหาเลขหมายโทรศัพท์ผ่านอินเทอร์เน็ต

5.กลุ่มธุรกิจประเภทอื่นๆที่บริษัทเข้าถือหุ้นซึ่งไม่สามารถจัดเข้าหมวดหมู่ใดได้

ผู้ถือหุ้นใหญ่ของบริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) 3 อันดับแรกนั้นล้วนแต่เป็นคนในครอบครัวและคนใกล้ชิดของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทั้งสิ้น โดยประกอบไปด้วยนางสาวพิณทองทา ชินวัตรบุตรสาว นายบรรณพจน์ ดามาพงศ์ พี่ชายของภรรยา นายพานทองแท้ ชินวัตรบุตรชาย ดูตาราง 5.2 จากการถือหุ้นดังกล่าวทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรและครอบครัวมีส่วนส่วนการถือหุ้นในบริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) ทั้งทางตรงและทางอ้อมคิดเป็นร้อยละ 38

ตารางที่ 5.2 รายชื่อและสัดส่วนผู้ถือหุ้นใหญ่ของบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน)
ข้อมูล ณ.วันที่ 11 มีนาคม 2548

ชื่อผู้ถือหุ้น(อันดับ)	จำนวน(ร้อยละ)
1.น.ส.พิณทองทา ชินวัตร	14.69
2.นายบรรณพจน์ ดามาพงศ์	13.50
3.นายพานทองแท้ ชินวัตร	9.81
4.UBS AG Singapore, Branch-Pb Securities Client Custody	9.09
5.UBS AG Singapore, Branch	3.34

ที่มา:ข้อมูลจาก www.shincorp.com

ผลประกอบการของบริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) ส่งผลกระทบต่อรายได้และผลประโยชน์ส่วนตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรและครอบครัวโดยตรง เนื่องจากเป็นบริษัทที่มีการถือหุ้นในนามบุคคลธรรมดา ก่อนที่จะอาศัย SHIN ไปถือหุ้นในบริษัทลูกอื่นๆ ก่อนการเป็นนายกรัฐมนตรี บริษัท SHIN มีสินทรัพย์ 37,879.10 ล้านบาท รายได้ 10,681.58 ล้านบาท และกำไรสุทธิ 2,384.14 ล้านบาท ในปี 2543 แต่หลังจาก พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา บริษัท SHIN ก็มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2546 SHIN มีสินทรัพย์ 60,158.99 ล้านบาทและมีกำไรสุทธิ

9,722.85 ล้านบาท หรือเท่ากับว่ามีอัตราการเติบโตต่อปีถึงร้อยละ 19.61 30.86 และ 102.60 ตามลำดับ ดูตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3 แสดงผลประกอบการของบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน)(ล้านบาท)

ปี	สินทรัพย์	รายได้	กำไรสุทธิ
2541	22,432.25	12,935.31	-1,407.62
2542	24,368.43	16,445.51	10,104.73
2543	37,879.10	10,681.58	2,384.14
2544	41,356.50	12,391.78	2,820.19
2545	51,248.94	14,876.20	5,281.43
2546	60,158.99	20,570.49	9,722.85

ที่มา:ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ธุรกิจ 5 กลุ่มของบริษัท SHIN ตามที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาในครั้งนี้จะพิจารณาเฉพาะ 3 กลุ่มหลักคือ กลุ่มธุรกิจสื่อสาร โทรคมนาคม ไร้สาย กลุ่มธุรกิจดาวเทียมและกลุ่มธุรกิจสื่อสารมวลชน โดยทั้ง 3 กลุ่มธุรกิจมีส่วนแบ่งกำไรของ SHIN สูงถึงร้อยละ 96 จากนั้นจะพิจารณามูลค่าของบริษัทที่สูงสุดในแต่ละกลุ่มที่เลือก โดยกลุ่มธุรกิจสื่อสารโทรคมนาคมไร้สายจะพิจารณาบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด(มหาชน) กลุ่มธุรกิจดาวเทียมจะพิจารณาบริษัท ชินแซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน) และกลุ่มธุรกิจสื่อและโฆษณาจะพิจารณาบริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน)

1.อุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่

ภาคโทรคมนาคมเป็นสาขาการผลิตที่มีบทบาทต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (เรวดี รัตนานูบาลและอภิฤดี สมบุญตนนท์, 2543) ในปัจจุบันโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เป็นบริการหลักในภาคโทรคมนาคม นอกเหนือไปจากโทรศัพท์พื้นฐาน การรับส่งข้อมูลผ่านดาวเทียมและอินเทอร์เน็ต

การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีความต้องการโครงสร้างพื้นฐานทางด้านโทรคมนาคมมาก ซึ่งภาครัฐเองไม่สามารถตอบสนองได้ เพราะมีข้อจำกัดทางด้านเงินลงทุนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ รัฐบาลจึงเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามาทำหน้าที่ในการให้บริการร่วมกับหน่วยงานของรัฐในรูปแบบของสัมปทานแบบ

ติดตั้ง-ส่งมอบ-ดำเนินการ(Build-Transfer-Operate:BOT) โดยที่เอกชนผู้รับสัมปทานจะเป็นผู้ลงทุนสร้างเครือข่ายโทรคมนาคม หน่วยงานรัฐเจ้าของสัมปทานจะให้สิทธิกับเอกชนแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น เมื่อหมดอายุสัมปทาน จะต้องโอนสิทธิดังกล่าวให้แก่เจ้าของสัมปทาน ซึ่งหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของสัมปทานในช่วงเวลาที่ผ่านมามี 2 หน่วยงาน คือ ทศท.และกสท. โดยมีเอกชนทำสัญญาร่วมดำเนินงานทั้งสิ้น 33 สัญญา

สำหรับประเทศไทย โทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตสูงมากกว่าอุตสาหกรรมอื่นๆ ในภาคโทรคมนาคมเช่นเดียวกับแนวโน้มทั่วโลก โครงสร้างตลาดของโทรศัพท์เคลื่อนที่ของไทยมีลักษณะกึ่งผูกขาด ดังนั้นจึงทำให้ต้นทุนโดยรวมของการให้บริการโทรศัพท์สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่างสิงคโปร์และมาเลเซีย โดยปัจจัยที่ส่งผลให้ต้นทุนโดยรวมสูงคือ ราคาเครื่องลูกข่ายที่อยู่ในระดับสูงและการกำหนดวงเงินขั้นต่ำของการใช้บริการแต่ละเดือน (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และธนาธร รัตนนฤมิตร, 2545:12)

ตลาดโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นตลาดที่มีผู้ประกอบการเอกชนหลายราย เช่น AIS, TAC และ TA Orange เป็นต้น โดยบริษัท AIS เป็นผู้ประกอบการที่มีส่วนแบ่งตลาดสูงสุดประมาณร้อยละ 60 และมีกำไรในระดับสูงต่อเนื่องกันเป็นเวลาหลายปี ซึ่งแปลว่ายังไม่มีการแข่งขันทางด้านราคาอย่างแท้จริง การแข่งขันที่มีอยู่ส่วนใหญ่จะเป็นการแข่งขันทำการตลาด และสร้างความหลากหลายของบริการ นอกจากนี้ในช่วงที่ผ่านมา เรายังพบพฤติกรรมกีดกันการแข่งขันในรูปแบบต่างๆ อีก (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และธนาธร รัตนนฤมิตร, 2545) เช่น

- การล็อกอีมี่ (IMEI) ซึ่งทำให้ประชาชนไม่สามารถนำ เครื่องมือถือที่จัดหาเองมาใช้ในโครงข่ายของผู้ให้บริการได้ ทำให้ผู้ให้บริการสามารถตั้งราคาเครื่องสูงมาก และได้กำไรมหาศาลเป็นเวลาหลายปี ผู้ประกอบการเพิ่งปลดล็อกอีมี่ไปในช่วงต้นปี 2545

- การกีดกันไม่ให้ผู้ให้บริการรายอื่นมา “โรมมิ่ง” ด้วย ซึ่งทำให้ผู้ให้บริการรายใหม่เข้าสู่ตลาดได้ยาก และผู้ใช้บริการเสียประโยชน์ เพราะไม่สามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้ประกอบการบางรายในต่างจังหวัดได้

- การกีดกันไม่ให้ผู้ใช้บริการของผู้ให้บริการรายใหม่ส่งข้อความขนาดสั้น (SMS) มายังผู้ใช้บริการในโครงข่ายของตน

- การคิดอัตราค่าบริการโทรศัพท์ไปยังผู้ใช้บริการในเครือข่ายของตนในอัตราที่ต่ำกว่าการโทรศัพท์ไปยังผู้ใช้บริการในเครือข่ายอื่น ทั้งที่ไม่ได้มีภาระต้นทุนส่วนเพิ่มแต่อย่างใด

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนรวมทั้งหมด (ค่าเครื่อง ค่ารายเดือน และค่าแอร์ไทม์) ในการใช้โทรศัพท์มือถือของไทย จะพบว่าสูงกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกัน ทั้งจากราคาเครื่องลูกข่ายที่

สูงกว่า และการกำหนดวงเงินขั้นต่ำที่ผู้ใช้บริการต้องจ่ายในแต่ละเดือน ส่วนในเรื่องคุณภาพบริการจะมีข้อร้องเรียนสูงในเรื่อง การงดให้บริการแต่ยังคงเก็บค่าบริการรายเดือน สัญญา โทรศัพท์ที่ไม่ดีและสายหลุดบ่อย ข้อมูลบริการไม่ชัดเจนวิธีการคิดค่าบริการซับซ้อน รวมทั้งการปิดสาขาวิชาที่ไม่เหมือนกัน

การดำเนินงานของอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่มี AIS เป็นผู้นำตลาด โดยรายชื่อผู้ถือหุ้นใน AIS นั้นมีบริษัท SHIN เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ กล่าวคือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรและครอบครัว เป็นเจ้าของโดยอ้อมผ่านการลงทุนในนามของบริษัท SHIN โดยถือหุ้นร้อยละ 42.89 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด รองลงมา คือ Singtel Strategy Investment ร้อยละ 19.28 (ดูตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4 แสดงรายชื่อผู้ถือหุ้นใหญ่และสัดส่วนในบริษัทแอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) :ข้อมูล ณ.วันที่ 10 มีนาคม 2548

ชื่อผู้ถือหุ้น(อันดับที่)	สัดส่วน(ร้อยละ)
1.บมจ.ชิน คอร์ปอเรชั่น	42.89
2.Singtel Strategy Investment	19.28
3. Street Bank and Trust Company	2.45
4.กองทุนรวม เพื่อผู้ลงทุนซึ่งเป็นคนต่างด้าว โดยลงทุนในหุ้นของ บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)	2.17
5. The Bank of New York (Nominees) Limited	1.82

ที่มา: ข้อมูลจาก www.shincorp.com

AIS เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2534 โดยประกอบธุรกิจให้บริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่ในย่านความถี่ 900 MHz ทั้งระบบอนาล็อก NMT (Nordic Mobile Telephone) และระบบดิจิทัล GSM (Global System for Mobile Communication) นอกจากนั้นยังมีบริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบชำระค่าบริการล่วงหน้า(Pre-paid) ภายใต้อัปเดตชื่อ 1-2-Call! และมีบริษัทย่อยคือ บริษัทดิจิทัลโฟน จำกัด หรือ DPC ซึ่งให้บริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่ในย่านความถี่ 1800 MHz ในระบบดิจิทัล GSM 1800 อีกด้วย การดำเนินธุรกิจของ AIS ในอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่จึงถือได้ว่าครอบคลุมการใช้งานในเกือบทุกความถี่ ทำให้ตั้งแต่ในอดีต AIS มีผลการดำเนินงานที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งสินทรัพย์ รายได้ และกำไรสุทธิ(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ภายหลังจากที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ก็มีอัตราการเติบโตที่สูงกว่าในอดีตมาก โดยในปี พ.ศ.2546 บริษัท AIS มีสินทรัพย์ รายได้และกำไรสุทธิมูลค่า 124,949.18 90,463.45 และ 18,529.02 ล้านบาท เท่ากับว่ามีอัตราการเติบโตต่อปีร้อยละ 40.13 74.08 และ 60.26 ตามลำดับ รวมทั้งการเติบโตของ AIS ยังเป็นไปในอัตราที่สูงกว่าการเติบโตของภาคโทรคมนาคมของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ดูตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.5 แสดงผลประกอบการของบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด(มหาชน)(ล้านบาท)

ปี	สินทรัพย์	รายได้	กำไรสุทธิ
2541	40,106.45	15,696.45	2,965.77
2542	39,139.17	18,195.48	2,750.06
2543	56,691.24	28,073.52	6,598.95
2544	100,742.04	41,037.64	3,851.32
2545	126,085.37	81,366.36	11,430.30
2546	124,949.18	90,463.45	18,529.02

ที่มา:แบบ 56-1 บริษัทแอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด(มหาชน) ปี พ.ศ.2546

ลักษณะการประกอบกิจการของบริษัทแอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัดมหาชน (AIS)

การดำเนินการของ AIS เริ่มต้นมาจากระบบสัมปทานและบริษัทแรกของประเทศไทยที่ได้รับสัมปทานให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ในมุมมองของธุรกิจสัมปทานจะมีนัยสำคัญถึงความ เป็นสัญญาโดยนัย (Implicit Contract) ถึงการครอบครองสิทธิการผูกขาดในอุตสาหกรรมนั้นๆ (ธานี ชัยวัฒน์, 2546:110)

ตารางที่ 5.6 ผู้ให้สัมปทานและบริษัทที่ได้รับสัมปทานในอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่

ผู้ให้สัมปทาน	บริษัทที่ได้รับสัมปทาน
1.ทศท.	บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)
2.กสท.	กิจการร่วมค้าไทย โมบาย บริษัทโทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมิวนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) บริษัท ดิจิตอลโฟน จำกัด(DPC) บริษัท ทีเอ-ออเรนจ์ จำกัด(TAO) บริษัท ฮัทชิสัน ซีเอที ไวร์เลส มัลติมีเดีย (HUTCH)

ที่มา: จากการรวบรวม ธาณี ชัยวัฒน์(2546) น.110

แม้ว่าธุรกิจการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศไทยจะมีผู้ประกอบการถึง 6 ราย แต่ผู้ให้บริการรายใหม่ 3 ราย ซึ่งได้แก่ TAO ไทยโมบายและHUTCH ก็ยังไม่สามารถแข่งขันกับผู้ให้บริการรายเดิมอีก 2 ราย อย่าง AIS และ DTAC ได้ ประกอบกับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2545 ตลาดให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศไทยได้มีการเติบโตที่สูงเป็นประวัติการณ์ โดยมีจำนวนผู้ใช้บริการรวมทั้งสิ้นประมาณร้อยละ 120 ซึ่งการเติบโตที่เกิดขึ้นนั้นยังทำให้ส่วนแบ่งการตลาดกระจุกตัวอยู่ในผู้ให้บริการรายเดิมมากขึ้น โดย AIS ยังคงเป็นผู้นำตลาดอย่างชัดเจนและมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 61 รองลงมาคือ DTAC และ TAO ร้อยละ 31 และ 8 ตามลำดับ(ดูตาราง ที่5.7)

ตารางที่ 5.7 แสดงจำนวนเลขหมายของผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แต่ละระบบ

ผู้ประกอบการ	2543	2544	2545
AIS	1,977,400	4,812,900	10,370,400
TAC	1,403,300	2,737,598	5,454,600
DPC	216,000	390,300	289,200
TAO	-	-	1,336,200

ที่มา :แบบ 56-1 ของบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส

การเข้าสู่ตลาดของผู้ประกอบการรายใหม่ไม่สามารถแย่งชิงส่วนแบ่งตลาดจากผู้ประกอบการรายเดิมอย่าง AIS และ TAC ได้ โดยการแข่งขันในอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น ผู้ประกอบการที่เข้าสู่ตลาดก่อนจะมีความได้เปรียบผู้ประกอบการรายใหม่เรื่องจากการประหยัดต่อขนาด(Economic of Scale) เพราะการผลิตในอุตสาหกรรมนี้มีการลงทุนต้นทุนคงที่(fixed cost)สูง หากมีปริมาณการผลิตอยู่แล้วจำนวนหนึ่งก็จะทำให้ต้นทุนเฉลี่ยลดลงต่ำกว่าผู้ประกอบการรายใหม่มาก รวมทั้งผู้ประกอบการรายเดิมยังได้ประโยชน์จากการประหยัดจากการเรียนรู้(Learning Effects) เพราะได้มีโอกาสลองผิดลองถูกและเรียนรู้ตลาดมาก่อนด้วย(ธานี ชัยวัฒน์, 2546) นอกจากนี้ การแข่งขันในอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับต้นทุนที่มองไม่เห็นอีก 2 ส่วนที่สำคัญด้วย ได้แก่ ต้นทุนการเปลี่ยนผู้ให้บริการของผู้ใช้บริการรายเดิมและความเชื่อมั่นต่อตราสินค้าในการตัดสินใจของผู้ใช้บริการรายใหม่ด้วย หมายความว่าหากผู้ใช้บริการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้ประกอบการรายที่เข้าสู่ตลาดมาก่อนแล้ว เขาจะได้หมายเลขโทรศัพท์อันเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลส่วนบุคคลที่ผู้ใช้บริการได้นำเสนอต่อบุคคลอื่น หากเขาต้องการจะเปลี่ยนมาใช้บริการกับผู้ประกอบการรายใหม่ เขาจำเป็นต้องเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ส่วนตัวซึ่งเท่ากับว่าเขาต้องเผยแพร่ข้อมูลใหม่เพื่อแก้ไขข้อมูลเดิมซึ่งถือเป็นต้นทุนการเปลี่ยนหมายเลขที่เขาต้องเผชิญด้วย(Switching Cost) รวมทั้งผู้ประกอบการที่เข้าสู่ตลาดก่อนยังมีการลงทุนเพื่อสร้างความยอมรับในตราสินค้าแบบที่ลูกค้ามีคำตอบอยู่ในใจแล้วตั้งแต่ก่อนไปซื้อที่ร้านจำหน่าย(Exposure Theory) สำหรับสินค้าในลักษณะนี้การสร้างตราสินค้าจะมีบทบาทมากในการตัดสินใจ(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นว่า AIS ในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการที่มีส่วนแบ่งตลาดมากที่สุดและเป็นผู้ประกอบการที่เข้าสู่ตลาดก่อนรายอื่นจึงมีความได้เปรียบเหนือกว่าทั้งในเรื่องการประหยัดต่อขนาด การประหยัดจากการเรียนรู้ ต้นทุนการแลกเปลี่ยนและการสร้างความยอมรับของตราสินค้า (ธานี ชัยวัฒน์, 2546) ความได้เปรียบเหล่านั้น จึงเปรียบเสมือนเครดิต(credit) ที่เหนือกว่าผู้ประกอบการรายอื่นที่ได้รับจากนโยบายรัฐที่ผ่านมา ส่งผลให้ผลประกอบการซึ่งเป็นตามหลักการของกระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยมมีมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทำให้การเคลื่อนไหวของทุนนำไปสู่การผูกขาดตลาดและสามารถควบคุมชี้ขาดตลาดการบริโภคสินค้าดังกล่าวได้

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ผลจากการเปลี่ยนแปลงการผลิตที่มากจนเกินไป ทำให้เกิดแนวโน้มการถดถอยของอัตรากำไร และนำไปสู่การถดถอยของผลประกอบการของบริษัท ซึ่งจะนำไปสู่วิกฤตของระบบเศรษฐกิจโดยรวม อีกทั้งผลกระทบทางเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้กำลังซื้อของภาคประชาชนลดน้อยลงไป ซึ่งจะมีผลต่อการเติบโตของทุนผูกขาดดังกล่าว อีกทั้งเงื่อนไขการตลาดโทรคมนาคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามการกำหนดนโยบายของรัฐและกลุ่มทุนนิยมโลก ทำให้กลุ่มทุนผูกขาดนี้ต้องทำอะไรบางอย่างเพื่อคงรักษาความได้เปรียบในการได้รับกำไรเกินปกติของเศรษฐกิจดังกล่าวเอาไว้

นโยบายของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เอื้อต่อผลประโยชน์กลุ่มทุนโทรศัพท์เคลื่อนที่

ภายหลังจากที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว รัฐบาลชุดดังกล่าวก็มีนโยบายหลายประการที่มีความโน้มเอียงที่จะเป็นการเอื้อผลประโยชน์ให้แก่ผู้ประกอบการ โทรศัพท์เคลื่อนที่ เช่น

1. การเพิ่มค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ให้แก่ข้าราชการ

กระทรวงการคลังดำเนินการการแก้ไขระเบียบค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ให้แก่ข้าราชการระดับสูงตั้งแต่ปี 8 ขึ้นไป จากเดิมเดือนละ 1,000 บาท เป็น 1,000-4,000 บาท โดยให้ข้าราชการระดับ 8 เบิกค่าโทรศัพท์มือถือเดือนละ 1,000 บาท ระดับ 9 เบิกได้เดือนละ 2,000 บาท ระดับ 10 เบิกได้เดือนละ 3,000 บาท ระดับ 11 เบิกได้เดือนละ 4,000 บาท(เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2547)

เมื่อพิจารณา ข้าราชการระดับ 8 ขึ้นไปมีอยู่กว่า 40,000 คน ได้รับแจกโควตาโทรศัพท์เคลื่อนที่ฟรีแต่เอาภาษีไปจ่ายเฉลี่ยคนละ 2,000 บาทต่อเดือน หรือคิดไปเป็นปีละ 960 ล้านบาท การให้โควตาโทรศัพท์เคลื่อนที่ลักษณะเช่นนี้เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ข้าราชการตัดสินใจใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แทนการใช้โทรศัพท์พื้นฐานแบบมีสาย เพราะย่อมจะเห็นว่าเมื่อได้โควตาโทรศัพท์เคลื่อนที่มาแล้ว กิจวัตรที่เคยใช้โทรศัพท์ธรรมดาได้ ก็จะหันมาใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เพราะสะดวกกว่ากันมาก เช่น กิจวัตรที่ไม่ใช่เรื่องเร่งด่วน สามารถเก็บไว้คุยโทรศัพท์ธรรมดาได้(เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง , 2547)

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง(2547) มองการกระทำดังกล่าวของรัฐบาลว่า การแจกโควตาโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีผลเป็นการเพิ่มลูกค้านให้แก่กลุ่มทุนบริษัท โทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งเป็นพรรคพวกของคนของรัฐบาล ไปพร้อมๆกับการแย่งลูกค้าของโทรศัพท์พื้นฐานและถือเป็นการมอบลูกค้าชั้นดีซึ่งเป็นข้าราชการระดับสูงให้แก่บริษัทเคลื่อนที่โดยปริยาย นอกจากนี้ยังเป็นการเปลืองรายจ่ายภาษีของราษฎรให้เป็นรายได้ของกลุ่มทุนโทรคมนาคม อีกทั้งยังมีงานวิจัยที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ของธุรกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ได้ทำการศึกษาวิจัย “รูปแบบและแนวทางในการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าเสา อ.ไทรโยก จ.กาญจนบุรี” สํารวจพบว่าในช่วง 6 เดือน ของการวิจัย ใน 5 หมู่บ้าน มีใช้จ่ายเป็นค่าบริการเติมเงินโทรศัพท์เคลื่อนที่กว่า 3 ล้านบาท หรือคิดเป็นปีละ 6 ล้านบาท ถ้าคิด 70,000 หมู่บ้านทั่วประเทศ ก็มีมูลค่าประมาณ 84,000 ล้านบาทต่อปี พิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง หัวหน้าทีมวิจัยเปิดเผยว่า เมื่อตรวจสอบกับร้านค้า พบว่าลูกค้าส่วนใหญ่เป็นแม่ค้าและเด็กนักเรียน โดยที่ บัตรเติมเงินเป็นสินค้าที่ดูดเงินชาวบ้านออกไปจากหมู่บ้านโดยไม่มีรายได้กลับมา(เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2547)

ปัจจุบัน การใช้โทรศัพท์มือถือในระบบเติมเงิน คือการจ่ายเงินซื้อบัตรเติมเงินไปก่อนจะได้รับความสะดวกมากขึ้นทุกที ตัวอย่างเช่นบริษัทเอไอเอส มีส่วนแบ่งการตลาดทั้งหมด 60% โดยมียอดลูกค้า 14 ล้านเลขหมาย แบ่งเป็นระบบบัตรเติมเงิน 11 ล้านเลขหมายหรือบริษัทดีแทค มีลูกค้า 7

ล้านเลขหมาย ก็แบ่งเป็นระบบบัตรเติมเงินถึง 5 ล้านเลขหมาย น่าสังเกตว่า ยิ่งรัฐบาลพัฒนา โทรศัพท์พื้นฐานได้ช้าเท่าไร บริษัทมือถือก็รวยเร็วเท่านั้น เพราะชาวบ้านต้องหันไปใช้ระบบ โทรศัพท์ที่มีเครือข่ายทั่วไทย จึงเท่ากับเป็นการเอื้ออาหารมือถือโดยปริยาย ข้อเท็จจริงปรากฏว่าทุกวันนี้ โทรศัพท์สาธารณะพัฒนาได้ช้ามาก จนไม่สามารถรองรับความต้องการใช้ประชาชนได้เพียงพอ เป็นต้นว่า บางแห่งมีตู้โทรศัพท์แต่ไม่มีเครื่องหรือบางแห่งมีตู้ มีเครื่อง แต่ไม่มีสาย(เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2547)

นอกจากนี้ เด็กวัยรุ่นสมัยใหม่ยังถูกสื่อโฆษณา โหมสร้างค่านิยมว่า โทรศัพท์มือถือ สัญลักษณ์ของคนรุ่นใหม่ เป็นตัวแทนของความทันสมัย ประกอบกับการโฆษณาว่าบัตรเติมเงินราคาถูก โดยจ่ายเงินเพียง 300 บาทต่อเดือน ก็สามารถมีโทรศัพท์มือถือไว้พกพา ทำให้วัยรุ่นและผู้มีรายได้จำกัดหรือผู้ที่คิดว่าตนไม่ค่อยจะโทรออก แต่ใช้รับสายอย่างเดียว หรืออย่างมากก็ใช้วิธีโทรไปโซว์เบอร์(miss call) ให้คนอื่น โทรกลับ ค่วนตัดสินใจใช้บริการเร็วขึ้น

2.การแก้ไขสัญญาที่เอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มทุนบริษัทโทรศัพท์เคลื่อนที่

การแก้ไขสัญญาให้บริษัท โทรศัพท์เคลื่อนที่ของเครือญาติของรัฐบาล จ่ายค่าใช้โครงข่าย แก่หน่วยงานของรัฐลดลงจากเดิม 25 % ของ 3 บาทต่อค่าโทร 1 ครั้งเหลือจ่ายเพียง 25% ของ 90 สตางค์ ทำให้บริษัท โทรศัพท์เคลื่อนที่ดังกล่าวได้รับผลประโยชน์อันพึงได้ในจำนวนเท่ากัน อีกทั้งกรณีโทรศัพท์เคลื่อนที่ในระบบบัตรเติมเงิน ได้มีการเปลี่ยนแปลงสัญญา ทำให้บริษัท โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่สามารถจ่ายส่วนแบ่งรายได้ให้รัฐลดลงจากเดิม 25% ของรายได้ เหลือเพียง 20% ของรายได้ คิดเป็นมูลค่าผลประโยชน์ปีละเกือบละ 3,000 ล้านบาท ทั้งนี้มูลค่าของผลประโยชน์ดังกล่าวย่อมจะเพิ่มสูงขึ้นตามมูลค่าตลาด โทรศัพท์ระบบบัตรเติมเงินที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ โดยปัจจุบัน บริษัท โทรศัพท์เคลื่อนที่ดังกล่าวมีมูลค่าในระบบบัตรเติมเงิน 11 ล้านเลขหมาย (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2547)

กรณีบริการเสริมของโทรศัพท์เคลื่อนที่ เช่น การส่งข้อความ การส่งสัญญาณภาพ การเลือกเสียงเพลง ฯลฯ มูลค่ากว่า 10,000 ล้านบาท(ขยายตัวปีละนับหมื่นล้านบาท)ก็ได้มีการแก้ไขสัญญาเอื้ออาหารให้บริษัทมือถือลดการจ่ายส่วนแบ่งรายได้ให้รัฐลง จากเดิมต้องจ่ายให้รัฐ 25% ของรายได้ ก่อนหักค่าใช้จ่ายบริการเสริม เปลี่ยนเป็นจ่ายให้รัฐ 25% หลังหักค่าใช้จ่ายบริการเสริมออกแล้ว ทำให้ภาครัฐได้รับรายได้ที่น้อยลง(เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2547)

2.อุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสาร

อุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสารมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเช่นเดียวกับ อุตสาหกรรมโทรคมนาคมอื่นๆ เพราะดาวเทียมสื่อสารถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อประสานส่วนต่างๆของภาคโทรคมนาคมเข้าด้วยกัน ปัจจุบันอุตสาหกรรมดาวเทียมมีบทบาทสูง

มากในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เนื่องจากก่อนหน้านี้การติดต่อสื่อสารในพื้นที่ห่างไกลจะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก เพราะเครือข่ายยังไม่สามารถครอบคลุมได้เพียงพอ การบรรจบกันของอุตสาหกรรมสื่อสารและข้อมูลจึงกลายเป็นแรงผลักดันสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่มากมายในเวลาอันสั้น(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

การลงทุนในอุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสารใช้เงินลงทุนสูงมาก ทำให้การประหยัดต่อขนาด(economy of scale)มีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมเช่นเดียวกับกิจการโทรคมนาคมอื่นๆ แต่การทำธุรกิจดาวเทียมสื่อสารนั้นจะต้องเป็นการทำธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพราะพื้นที่ของดาวเทียมจะครอบคลุมหลายประเทศและตลาดภายในประเทศเพียงตลาดเดียวอาจให้ผลตอบแทนได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

อุตสาหกรรมดาวเทียมผูกขาด

บริษัท ชิน แซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน) หรือ SATTEL ก่อตั้งเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 โดยกลุ่ม SHIN เป็นบริษัทที่ให้สัมปทานโครงการดาวเทียมสื่อสารแห่งชาติจากกระทรวงคมนาคมเป็นระยะเวลา 30 ปี ทำหน้าที่จัดสร้าง จัดส่งดาวเทียมขึ้นสู่วงโคจรเพื่อให้บริการช่องสัญญาณดาวเทียมและบริหารโครงการดาวเทียมไทยคมตลอดอายุสัญญาสัมปทาน โดยต้องจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนแก่กระทรวงคมนาคมในอัตราร้อยละของรายได้จากค่าบริการช่องสัญญาณดาวเทียมที่ได้รับหรืออย่างน้อยเท่ากับจำนวนเงินขั้นต่ำที่ระบุไว้ในสัญญา นอกจากนี้ ยังต้องส่งมอบดาวเทียม สถานีควบคุมดาวเทียม รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจดังกล่าวให้เป็นกรรมสิทธิ์ของกระทรวงคมนาคมเมื่อได้ดำเนินการก่อสร้างและติดตั้งเรียบร้อยแล้ว(แบบ 56-1 บริษัท ชินแซทเทลไลท์, 2546)

ในปี พ.ศ.2537 บริษัท SATTEL ได้เข้าเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทำให้ในปี พ.ศ.2546 บริษัท SHIN มีสัดส่วนในการถือหุ้นทางตรงและทางอ้อมลดลงเหลือร้อยละ 51.53 ซึ่งภายใต้สัญญาสัมปทาน SHIN ต้องดำรงการถือหุ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 51 ตลอดอายุสัมปทาน ดังนั้นจึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงในผู้ถือหุ้นรายใหญ่(แบบ 56-1 บริษัท ชินแซทเทลไลท์, 2546)

ตารางที่ 5.8 รายชื่อผู้ถือหุ้นใหญ่และสัดส่วนของบริษัท ชิน แซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน)
ข้อมูล ณ.วันที่ 11 มีนาคม 2548

ผู้ถือหุ้น	สัดส่วนการถือหุ้น(ร้อยละ)
บมจ.ชิน คอร์ปอเรชั่น	51.48
บริษัท ไทยเอ็นวีดีอาร์ จำกัด	1.15
บริษัทหลักทรัพย์ กิมเฮ็ง (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)	0.85
นางสาวพิณทองทา ชินวัตร	0.81
HSBC (Singapore) Nominees Pte Ltd.	0.70

ที่มา: www.shincorp.com

ต่อมา SATTEL ได้เข้าซื้อหุ้นสามัญในบริษัท Shenington Investment เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2542 จำนวน 5.4 ล้านหุ้น ในราคา 50 ล้านบาท ซึ่งบริษัทดังกล่าวประกอบธุรกิจลงทุนใน บริษัท กัมพูชา ชินวัตร จำกัด สัดส่วนร้อยละ 100 และบริษัท ลาว เทเลคอมมิวนิเคชั่น จำกัด สัดส่วนร้อยละ 49

ปี พ.ศ.2545 บริษัทได้รับอนุมัติวงเงินกู้จากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย จำนวน 250 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อดำเนินโครงการดาวเทียม iPSTAR รวมทั้ง ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย และยังสามารถลงนามสัญญาความร่วมมือกับ Bargan Cybertech ในการให้บริการ iPSTAR ระยะที่ 1

โครงการ iPSTAR เป็นโครงการดาวเทียมของ SATTEL โดยมีกำหนดการเริ่มให้บริการ ประมาณปี พ.ศ. 2547 และมีพื้นที่ให้บริการครอบคลุมทวีปเอเชียและออสเตรเลีย ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีแนวโน้ม การขยายตัวทางด้านโทรคมนาคมอย่างรวดเร็วและเป็นภูมิภาคที่ SATTEL มีความเชี่ยวชาญทางด้านตลาดในพื้นที่จากการให้บริการดาวเทียมไทยคม 1A, 2 , และ 3 ในปัจจุบัน จึงเป็นตลาดเป้าหมายที่สำคัญของโครงการ iPSTAR Broadband Satellite โดยจะเอื้ออำนวยให้ SATTEL โดยจะเอื้ออำนวยให้ SATTEL เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจกับเครือข่าย โทรคมนาคมภาคพื้นดิน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (แบบ 56-1 บริษัท ชินแซทเทลไลท์, 2546:56)

โครงการ iPSTAR ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ดาวเทียมและอุปกรณ์ภาคพื้นดิน ซึ่งอุปกรณ์ภาคพื้นดินประกอบด้วยอีก 2 ส่วนคือ ส่วนแรก อุปกรณ์ปลายทางและอุปกรณ์รับส่งสัญญาณ (Satellite Modem) และส่วนที่สอง อุปกรณ์ปลายทางเกตเวย์และระบบเครือข่าย(Gateway) โดย ปัจจุบัน SATTEL มีเกตเวย์ที่สามารถให้บริการได้จำนวน 3 เกตเวย์ในไทย พม่าและอินเดีย และได้ดำเนินการติดตั้งเกตเวย์เพิ่มอีกจำนวน 4 แห่งในไทเป ปักกิ่ง จาร์กาตาร์และออสเตรเลีย

นอกจากนี้ แผนการตลาดของ SATTEL จะมุ่งไปที่การทำกิจกรรมทางการตลาดในประเทศต่างๆ เริ่มจากอินเดีย จีน เวียดนาม อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย(แบบ 56-1 บริษัทชินแซทเทลไลท์, 2546:23) ซึ่งในที่สุดสถานที่ตั้งเคเบิลของไอพีสตาร์ภายในภูมิภาคเอเชีย แปซิฟิกจะมีจำนวน 18 แห่ง ดูตารางที่ 5.9

ตารางที่ 5.9 สถานที่ตั้งเคเบิลของไอพีสตาร์ภายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

เมือง	ประเทศ
1.เดลี	อินเดีย
2.บอมเบย์	อินเดีย
3.ปทุมธานี	ไทย
4.ปักกิ่ง	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน
5.กวางโจว	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน
6.จาการ์ต้า	อินโดนีเซีย
7.โตเกียว	ญี่ปุ่น
8.คาร์ลกูลิ	ออสเตรเลีย
9.โบรเคิน ฮิลล์	ออสเตรเลีย
10.เซี่ยงไฮ้	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน
11.โซล	เกาหลีใต้
12.มนิลา	ฟิลิปปินส์
13.กัวลาลัมเปอร์	มาเลเซีย
14.ไทยเป	ไต้หวัน
15. ฮานอย	เวียดนาม
16. โอ๊คแลนด์	นิวซีแลนด์
17. ร่วงกุง	พม่า
18.พนมเปญ	กัมพูชา

ที่มา:ที่มา:แบบ 56-1 บริษัท ชิน แซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน) พ.ศ.2546, หน้า 57

การให้บริการของ SATTEL โดยเฉพาะดาวเทียมไทยคมจัดว่าเป็นดาวเทียมสื่อสารที่มีพื้นที่ให้บริการในระดับภูมิภาค โดยเน้นกิจกรรมทางการตลาดในแถบเอเชียแปซิฟิก ซึ่งแม้ว่าจะมีดาวเทียมที่ให้บริการในภูมิภาคนี้ถึง 105 ดวง แต่คู่แข่งสำคัญของ SATTEL ส่วนใหญ่จะเป็น

ดาวเทียมที่มีพื้นที่ให้บริการในระดับภูมิภาค(Regional System) เช่นเดียวกัน โดยคู่แข่งชั้นหลักในภูมิภาคนี้ ได้แก่ ดาวเทียมของฮ่องกง สหรัฐอเมริกาและอิน โดนีเซีย (ดูตารางที่ 5.10)

ตารางที่ 5.10 คู่แข่งสำคัญของบริษัท จีน แซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน)

บริษัท	ประเทศ
Asia Satellite Telecommunications(Asiasat)	ฮ่องกง
APT Satellite Holding(Apstar)	ฮ่องกง
PanAmSat Corporation	สหรัฐอเมริกา
Satelindo(Palapa)	อิน โดนีเซีย

ที่มา:แบบ 56-1 บริษัท จีน แซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน) พ.ศ.2546,หน้า 29

ผลประกอบการของ SATTEL ในปี พ.ศ.2543 มีมูลค่าสินทรัพย์ รายได้และ กำไรสุทธิ เท่ากับ 25,213.60 3,597.88 และ 710.54 ล้านบาท กล่าวคือ อัตราการเติบโตเฉลี่ยของสินทรัพย์รายได้และกำไรสุทธิต่อปีคิดเป็น ร้อยละ 41.33 24.26 และ 17.35 ตามลำดับ ซึ่งการเติบโตดังกล่าวยังเป็นไปในอัตราที่สูงกว่าการเติบโตในภาคโทรคมนาคมของประเทศไทยด้วย(ดูตารางที่ 5.11

ตารางที่ 5.11 ผลประกอบการของบริษัทจีน แซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน) (ล้านบาท)

ปี	สินทรัพย์	รายได้	กำไรสุทธิ
2541	9,963.32	4,148.61	-
2542	10,274.85	2,891.32	279.80
2543	11,213.60	3,597.88	710.54
2544	12,794.72	4,276.00	1,563.15
2545	14,376.57	5,161.40	1,563.15
2546	25,115.99	6,216.84	1,080.29

ที่มา:คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ลักษณะของอุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสาร

อุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสารเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนสูงและเป็นการดำเนินกิจการภายใต้ระบบสัมปทานของรัฐ ทำให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมดาวเทียมนี้อยู่ภายใต้สิทธิและสถานะอันทำให้ก่อให้เกิดข้อได้เปรียบในการผูกขาดและได้รับกำไรเกินปกติเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมโทรคมนาคมอื่นๆทั่วไป แต่สิทธิและสถานะดังกล่าวมีความพิเศษเหนือกว่าอุตสาหกรรมอื่นตรงที่สามารถได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายของรัฐทั้งในต่างประเทศและภายในประเทศ ทั้งจากนโยบายทางเศรษฐกิจและนโยบายด้านความมั่นคง เช่น การยิงดาวเทียมขึ้นใช้เป็นของตนเอง การเช่าช่องสัญญาณจากดาวเทียมที่มีอยู่แล้วและการจองตำแหน่งดาวเทียม เป็นต้น ในขณะที่การขยายฐานลูกค้ารายใหญ่นั้นยังเป็นการเจรจาระหว่างรัฐต่อรัฐ (G2G) ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจและความสามารถของกลุ่มธุรกิจอีกด้วย สิทธิประโยชน์อันเป็นรากฐานของอุตสาหกรรมดาวเทียมก็คือ การแข่งขันจากผู้ประกอบการรายใหม่ แต่มีลักษณะที่แตกต่างที่สำคัญจากการแข่งขันภายในอุตสาหกรรมอื่นอยู่ 2 ประการ (ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ประการแรก การแข่งขันในอุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสารจะเป็นการแข่งขันที่อาจจะมาจากทั้งผู้ประกอบการภายในและต่างประเทศและอาจเกิดขึ้นทั้งพื้นที่การขายในประเทศและต่างประเทศ เพราะอุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสาร มีพื้นที่ขายบริการไปยังต่างประเทศด้วย ประการที่สอง การแข่งขันดังกล่าวจะเกิดขึ้นเฉพาะก่อนช่วงการตกลงเซ็นสัญญาหรือที่เรียกว่าในชั้นประมูลเท่านั้น หากมีการตกลงเซ็นสัญญาไปแล้วก็เท่ากับว่ามีการกีดกันการเข้าสู่ตลาดไปในช่วงระยะเวลาหนึ่งตามสัญญาที่กำหนด การให้ความสำคัญของสิทธิประโยชน์ดังกล่าวจึงต้องกระทำทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ รวมทั้งยังต้องให้ความสำคัญอย่างมากในจังหวะเวลาที่มีการเจรจาซื้อขายบริการด้วย

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้จากการใช้บริการดาวเทียมในปี พ.ศ. 2545 ประกอบด้วยลูกค้าในประเทศและต่างประเทศด้วยสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ดูตารางที่ 5.12) โดยลูกค้ารายใหญ่คือ บริษัทยูไนเต็ด บรอดแคสต์ติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ UBC คิดเป็นรายได้ 577.5 ล้านบาทหรือสัดส่วนร้อยละ 17.7 ของรายได้จากการเช่าช่องสัญญาณดาวเทียม ในขณะที่ลูกค้าต่างประเทศรายใหญ่ คือ Department of Space (DOS) ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐบาลของประเทศอินเดียสร้างรายได้ 522 ล้านบาท หรือร้อยละ 16 ซึ่งสัญญาการให้บริการสัญญาณดาวเทียมกับ DOS บางส่วน เป็นสัญญาที่ทำการต่ออายุทุก 6 เดือน (ธานี ชัยวัฒน์, 2546)



ตารางที่ 5.12 แหล่งที่มาของรายได้ของบริษัท ชิน แซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน)

รายการ	2543	2544	2545
บริการใช้วงจร ดาวเทียมหรือทรานส พอนเดอร์			
ลูกค้าในประเทศ	49.3	44.1	40.6
ลูกค้าต่างประเทศ	35.5	37.1	36.6
รวม	84.6	81.2	77.2
บริการอื่นๆ			
ลูกค้าภายในประเทศ	8.3	9.1	9.4
ลูกค้าต่างประเทศ	7.1	9.7	13.4
รวม	15.4	18.8	22.8
รายได้ค่าบริการรวม	100	100	100

ที่มา :แบบ 56-1 บริษัท ชิน แซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน) พ.ศ.2545, หน้า 21

ตลาดภายในประเทศของอุตสาหกรรมดาวเทียม

SATTEL เป็นบริษัทจดทะเบียนในประเทศและดำเนินการให้บริการด้านโทรคมนาคมผ่านดาวเทียมภายในประเทศภายใต้สัญญาสัมปทานระหว่างกระทรวงคมนาคม (ในปี พ.ศ.2545 อำนาจการดูแลสัญญาได้ถูกโอนไปอยู่ภายใต้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) และ SHIN โดยได้รับการคุ้มครองเป็นเวลา 8 ปี ซึ่งครอบคลุมไปเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2542 การสิ้นสุดของระยะเวลาการคุ้มครอง หมายความว่า บริษัทอื่นในประเทศไทยที่ประสงค์จะให้บริการโทรคมนาคมผ่านดาวเทียมสามารถที่จะยื่นขออนุญาตจากกระทรวงคมนาคมเพื่อให้บริการโทรคมนาคมผ่านดาวเทียมแข่งขันกับบริษัทได้ หรือบริษัทต่างประเทศที่เป็นเจ้าของดาวเทียมก็สามารถที่จะขออนุญาตจากกระทรวงคมนาคมเข้ามาให้บริการได้เช่นเดียวกัน(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่สิ้นสุดระยะเวลาการคุ้มครองตามสัมปทานก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ใหม่เข้าสู่ตลาด เนื่องจากมีข้อกำหนดต่างๆทางกฎหมายที่ยังไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการแข่งขันอย่างแท้จริง ขนาดของตลาดที่ค่อนข้างเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับเม็ดเงินลงทุนจำนวนมากของอุตสาหกรรม รวมทั้งการเข้าสู่อุตสาหกรรมนี้จำเป็นต้องมีสายสัมพันธ์ทางการเมืองเข้มแข็งมากอีกด้วย จากเงื่อนไขต่างๆเหล่านี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ยังไม่มีผู้ประกอบการรายใหม่เข้าสู่ตลาด

ต่อมานโยบายรัฐบาลตัดสินใจเปิดเสรีอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในปี พ.ศ.2549 ตามที่ได้ตกลงไว้กับ WTO กติกาทางด้านโทรคมนาคมต่างๆจึงได้เปลี่ยนแปลงไป ต่อประเด็นนี้สิทธิและสถานะซึ่งเป็นพื้นฐานของรายได้ของอุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสารนั้นมีลักษณะใกล้เคียงกับอุตสาหกรรมตลาดเคลื่อนที่ เนื่องจากอยู่ภายใต้ระเบียบวิธีปฏิบัติทางด้านโทรคมนาคมฉบับเดียวกันตาม WTO ซึ่งหลังจากที่พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่มีผลใช้บังคับแล้ว อำนาจส่วนใหญ่ของกระทรวงก็จะถูกโอนไปเป็นของ กทช. ที่จะเข้ามามีบทบาทแทน(ธานี ชัยวัฒน์ , 2546)

ตลาดต่างประเทศของอุตสาหกรรมดาวเทียม

การเจรจาระหว่างประเทศของไทยที่มีผลกระทบต่อรายได้ในอุตสาหกรรมดาวเทียมนั้นสามารถพิจารณาได้จากการลงทุนของ SATTEL และการขายบริการของดาวเทียมไทยคมไปยังประเทศอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยประเทศจีน อินเดีย พม่า กัมพูชา และลาว สำหรับประเทศอินเดียนั้น SATTEL เข้าสู่ตลาดอินเดียตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1990 ในฐานะบริษัท HFCL เมื่อรัฐบาลอินเดียได้เปิดเสรีภาคธุรกิจโทรคมนาคม แต่บริษัทก็ไม่สามารถทำตามเงื่อนไขสัญญาได้จนต้องกินใบอนุญาตทั้งหมด(Bangkok Post ,1 February 2002) จนกระทั่ง SATTEL กลับเข้าสู่ตลาดโทรคมนาคมในอินเดียอีกครั้งหนึ่งช่วงปลายทศวรรษ 1990 โดยเข้าไปในธุรกิจดาวเทียมเนื่องจากดาวเทียมของอินเดีย คือ Insat ประสบความสำเร็จจึงเป็นแรงกดดันให้ Space Research Organization (SRO) ของรัฐบาลอินเดียต้องมองหาดาวเทียมที่มีศักยภาพมาทดแทนและดาวเทียมไทยคมของ SATTEL มีความเหมาะสมกับโครงการดังกล่าวพอดี SRO จึงเริ่มเช่าสัญญาณ (Transponder) จำนวน 7 ช่องสัญญาณไทยคม(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ตลาดของ SATTEL ในอินเดียขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนมีขนาดใหญ่ เดิม DOS ของอินเดียใช้ไทยคม 3 อยู่ 7 ช่องสัญญาณ ต่อมาได้ขอเช่าเพิ่มอีก 3 ช่องสัญญาณรวมเป็น 10 ช่องสัญญาณ ซึ่ง DOS ก็ได้ขยายการใช้เพิ่มขึ้นมาตลอดกว่า 6 ครั้งทั้งด้านปริมาณช่องสัญญาณและเวลาในการใช้ นอกจาก DOS แล้วผู้ให้บริการอื่นๆของไทยคมภูมิภาคอินเดียยังประกอบไปด้วยสถานีโทรทัศน์เอกชนที่ให้บริการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเพื่อกระจายสัญญาณแก่เครือข่ายเคเบิลทีวีและสถานีโทรทัศน์ของปากีสถาน สถานีโทรทัศน์บังคลาเทศและสถานีโทรทัศน์มัลดีฟ เป็นต้น

ปัจจุบันความต้องการใช้ช่องสัญญาณดาวเทียมในประเทศอินเดียมีปริมาณสูงมากทั้งจากหน่วยงานรัฐบาลและภาคเอกชน และดาวเทียมภายในประเทศเองก็มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นรัฐบาลอินเดียภายใต้การดำเนินงานของ DOS จึงพยายามสร้างและส่งดาวเทียมขึ้นสู่วงโคจรเพื่อรองรับความต้องการในประเทศ โดยเฉพาะเพื่อรองรับความต้องการของรัฐบาลเอง จนกระทั่งเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2545 อินเดียประสบความสำเร็จในการปล่อยดาวเทียมดวงใหม่ที่มีชื่อว่า Insat-3C ขึ้นไปในอวกาศเพื่อรับส่งสัญญาณโทรทัศน์และโทรคมนาคม รัฐบาล

อินเดียจึงไม่ต้องการต่อสัญญาเกี่ยวกับดาวเทียมไทยคมที่จะครบกำหนดในเดือนมีนาคม พ.ศ.2545 (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2546:16) ทำให้ SATTEL อาจสูญเสียดุลการค้ารายนี้ไปในอนาคต ซึ่งย่อมต้องผลการดำเนินงานของบริษัทแน่นอน

ตลาดโทรคมนาคมในประเทศจีน พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ได้ให้ความสนใจอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน เพราะจีนก็มีดาวเทียมเป็นของตัวเอง คือ Apstar1-A และดาวเทียมดวงนี้ยังมีการซื้อหน่วยวงโคจรกับดาวเทียมไทยคม 3 ของ SATTEL ด้วย ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เหนืออำนาจในการเจรจาระหว่างบริษัทเอกชนไทยที่จะกระทำต่อรัฐบาลจีน SATTEL จึงต้องพึ่งพาการเจรจาจากทางรัฐบาลไทยที่ดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 สมัยรัฐบาลชวน หลีกภัยสมัยแรก รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ระหว่างปี พ.ศ.2538-2539 และรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธสมัยปี พ.ศ. 2540 โดยแม้ว่ารัฐบาลไทยเหล่านั้นจะถือว่าเป็นประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญ แต่จนถึงปี พ.ศ.2544 ปัญหาวงโคจรซ้อนทับระหว่างดาวเทียมของประเทศจีนและดาวเทียมไทยคมก็ยังไม่ข้อยุติได้(แต่ในปัจจุบันสามารถยุติได้แล้วภายใต้รัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร)

ส่วนประเทศพม่า กัมพูชา และลาวนั้นล้วนแต่เป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งสิ้นนโยบายต่างประเทศที่สำคัญของไทยต่อประเทศเหล่านี้จึงเป็นนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้านและนโยบายเหล่านี้ได้สร้างอันติสงส์สำคัญต่อการเจรจาธุรกิจดาวเทียมและโทรคมนาคมอื่นๆ ระหว่างกันด้วย โดยนโยบายในลักษณะนี้เริ่มมีบทบาทมากขึ้นตั้งแต่รัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ จากนั้นก็ได้สืบเนื่องต่อมายังรัฐบาลชุดอื่นๆ ภายใต้ชื่อนโยบายที่แตกต่างกันแต่มีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ นโยบายแปรสนามรบเป็นตลาดการค้า รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ(2531-2534) นโยบายความผูกพันอย่างสร้างสรรค์(Constructive Engagement) ของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (2534-2535) และนโยบายภูมิภาคนิยมของรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ(ธันวาคม 2539-พฤศจิกายน 2540) (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2546 :16)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การเจรจาทางการค้าในอุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสารกับต่างประเทศนั้นต้องมีภาครัฐเป็นตัวนำเพราะอยู่นอกเหนือความสามารถของภาคเอกชน รวมทั้งอาจต้องอาศัยการต่อรองหรือข้อตกลงแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐต่อรัฐ ซึ่งการอาศัยรัฐบาลที่มาจากกลุ่มการเมืองอาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก เพราะรัฐบาลที่มาจากกลุ่มการเมืองอาจไม่มีแรงจูงใจมากพอในการปกป้องผลประโยชน์ของทุนผูกขาด

นโยบายรัฐและผลประโยชน์ของอุตสาหกรรมดาวเทียมสื่อสาร

นโยบายด้านต่างประเทศของรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตรเริ่มต้นจากนโยบายภูมิภาคนิยม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับนโยบายที่เน้นความร่วมมือในเอเชียเพราะรัฐบาลทักษิณเคยประกาศจะฟื้นฟูเศรษฐกิจจากภายในประเทศ(Inward Looking) โดยพึ่งพาเศรษฐกิจภายในประเทศมากกว่าพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศและการเน้นเศรษฐกิจที่มุ่งการส่งออก(Export-led Policy)

ในเวลาต่อมา รัฐบาลทักษิณขยายจากนโยบายภูมิภาคนิยมซึ่งเน้นความร่วมมือของชาติเอเชีย(Asian for Asian) ไปสู่การทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Area:FTA) แบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าสำคัญจำนวนมากด้วยเหตุผลที่รัฐบาลอ้างว่าเพื่อเพิ่มพูนการค้าระหว่างประเทศ(Trade Creation) การแสวงหาผลประโยชน์ของ SATTEL จึงประกอบไปด้วยการปกป้องผลประโยชน์เดิมที่เกิดจากการผูกขาดตลาดภายในประเทศผ่านการแทรกแซงกระบวนการสรรหา กทช. และในตลาดต่างประเทศผ่านนโยบายการเปิดการค้าเสรีและนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้าน(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

การทำข้อตกลงการเปิดเสรีการค้า

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เดินทางเยือนอินเดียถึง 2 ครั้ง ในฐานะนายกรัฐมนตรีของไทย เมื่อวันที่ 26-29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 และอีกครั้งหนึ่งเป็นการเดินทางภายในวันเดียวแล้วเดินทางกลับเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2545 ถือเป็นการเดินทางเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการครั้งแรกในรอบ 12 ปี ของนายกรัฐมนตรีไทย แต่พ.ต.ท.ทักษิณตัดสินใจไปเยือนเมืองบังกลอร์ เมืองที่เป็นซิลิคอนวัลเลย์แห่งอินเดียและเป็นที่ตั้งของหน่วยงานกำกับดูแลกิจการและค้นคว้าด้านดาวเทียมของรัฐบาลอินเดียชื่อว่า SRO ลูกค้ารายสำคัญของ SATTEL ก่อนเดินทางไปนิวเดลีเมืองหลวงเพื่อสนทนาพบปะผู้นำทางการเมืองของอินเดีย (BangkokPost ,1 February 2002)

การเดินทางเยือนอินเดียครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 มีขึ้นเพราะ DOS ของอินเดียประสบความสำเร็จในการปล่อยดาวเทียมดวงใหม่ คือ Insat-3C ขึ้นสู่อวกาศเพื่อรับส่งสัญญาณโทรทัศน์และโทรคมนาคมแก่ประเทศอินเดีย โดยรัฐบาลอินเดียจะไม่ต่อสัญญากับดาวเทียมไทยคมที่จะครบกำหนดในเดือนมีนาคม พ.ศ.2545 จนเป็นสาเหตุให้ราคาหุ้นของ SATTEL ตกลงเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2545 ราคาหุ้นตกลงร้อยละ 7 ต่ำสุดในรอบ 20 เดือน แต่ภายหลังจากที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เยือนอินเดียครั้งที่ 2 DOS ของอินเดียก็ได้ประกาศเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2545ว่าจะต่อสัญญาดาวเทียมไทยคม 3 ไปอีก 6 เดือน(อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2547)

ในกรณีของจีนนั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ให้ความสำคัญมากตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรคไทยรักไทย โดยได้เสนอแนวความคิดเรื่อง “ชาวเอเชียเพื่อชาวเอเชียด้วยกัน” ต่อนายกรัฐมนตรีของจีนในสมัยนั้น คือ นายจูหรงจี เมื่อครั้งได้เดินทางไปพบในฐานะหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ต่อจากนั้นได้เสนอแนวคิดนี้อีกครั้งเมื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วในการประชุม 2001 Fortune Global Forum ที่เขตการปกครองฮ่องกง ประเทศจีน ในช่วงต้นเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2544 การเมืองและการทูตในสมัยรัฐบาลทักษิณ ได้สร้างผลประโยชน์ต่อ SATTEL ได้ระดับหนึ่ง ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2544 SATTEL ได้แปลงหุ้นจำนวนร้อยละ 5 และให้เช่าสัญญาณ iPSTAR ล่วงหน้าเป็นเนื้อที่ร้อยละ 20 ของช่องสัญญาณทั้งหมดแก่รัฐวิสาหกิจทางด้านโทรคมนาคมของจีน คือ China

Railway Communication Asia Pacific(CRC-AP) การแปลงหุ้นและให้เช่าช่องสัญญาณดาวเทียม ครั้งนี้กลายเป็นจุดเปลี่ยนแปลงสำคัญเพราะ CRC-AP กลายเป็นทั้งลูกค้ารายใหญ่รายแรกในจีนของ iPSTAR และยังเป็นการขายล่วงหน้าให้กับดาวเทียม iPSTAR นอกจากนี้ ยังเป็นการปัญหาการทับซ้อนของวงโคจรระหว่างดาวเทียมจีนและของไทย เพราะ iPSTAR ได้เป็นปัญหาร่วมกันของทั้งสองประเทศเนื่องจากรัฐบาลจีนถือหุ้นอยู่ด้วย(อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2546)

นอกจากนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ยังได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 เพื่อพิจารณากรอบความตกลงด้านการค้าระหว่างประเทศทางด้านการค้าและการลงทุน(Trade and Investment Framework Agreement:TIFA) เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดใหญ่ของประเทศไทย ด้วย ซึ่งภายหลังการเดินทางกลับมาไม่นาน รัฐบาลได้ตั้งคณะทำงานเพื่อทำการศึกษากิจการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกาขึ้นภายใต้เสียงคัดค้านจากนักวิชาการจำนวนมาก ในขณะที่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยประกาศอนุมัติเงินกู้ให้กับ SHIN ในโครงการดาวเทียม iPSTAR จำนวน 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การเดินทางเยือนประเทศต่างๆที่รัฐบาลชี้แจงว่าเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยนั้น มักเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของ SHIN ด้วย การเปิดการค้าเสรีของประเทศไทยกับประเทศเหล่านี้ที่ได้ทำไปอย่างเร่งด่วนในช่วงที่ผ่านมาจึงถูกตั้งข้อสงสัยถึงผลประโยชน์ทับซ้อนกับ SHIN อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดเสรีการค้ากับ จีน อินเดียหรือสหรัฐอเมริกา(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

สำหรับการเดินทางเยือนประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่า ในอดีต พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้เคยเดินทางไปพม่าสมัยที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและได้พบกับพล.ท.จีน ยุนต์ ผู้นำอันดับสามของพม่าและ SHIN ก็ได้ลงทุนทางด้านโทรคมนาคมในพม่า ต่อมา พ.ต.ท.ทักษิณและพรรคไทยรักไทยได้เดินทางไปเยือนพม่าอีกครั้งตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2543 โดยที่ยังไม่ได้มีการเลือกตั้งและได้นำเสนอวิสัยทัศน์เกี่ยวกับอนาคตของพรรคและประเทศไทย ซึ่งพล.ท.จีน ยุนต์ มีการตอบรับเชิงบวกต่อข้อเสนอของพรรคเรื่องการปราบปรามยาเสพติดอย่างมาก จนกระทั่งความพอใจดังกล่าวมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในเวลาต่อมา

เมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เดินทางไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 19-20 มิถุนายน พ.ศ.2544 โดยการเยือนพม่าของ พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นการแสดงให้เห็นถึงนโยบายที่แตกต่างจากรัฐบาลก่อนอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ นโยบายต่อพม่าของรัฐบาลชวนเป็นนโยบายที่เน้นการพัฒนาประชาธิปไตยและส่งเสริมมนุษยชนในพม่า แต่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเริ่มต้นที่ “นโยบายเพื่อนบ้านที่ดี” ต่อพม่า นอกจากนี้ การเดินทางของ พ.ต.ท.ทักษิณ ยังเป็นการเดินทางท่ามกลางปัญหาความขัดแย้งต่างๆระหว่างไทยกับพม่า อันได้แก่ปัญหาตามแนวชายแดน ปัญหาชนกลุ่มน้อย ปัญหาการปราบปรามยาเสพติด ปัญหาด้านการประมงและปัญหาการค้าชายแดน เป็นต้น

การเยือนพม่าของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลดีต่อ SATTEL เป็นอย่างมากในเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2545 SATTEL ได้ลงนามสัญญาใช้บริการดาวเทียมไทยคมและสัญญาจัดซื้อ อุปกรณ์ภาคพื้นดินของ iPSTAR กับบริษัทพะกัน ไชเบอร์เทค(Bagan Cybertech IDC & Telephone CO.Ltd.) ซึ่งอยู่ในความควบคุมของบริษัทพะกัน ไชเบอร์เทค (Bagan Cybertech) บริษัททางด้านไอทีที่รัฐกึ่งเอกชนของพม่าที่ประธานเจ้าหน้าที่บริหารคือ Dr.Ye Naing Win ลูกชายคนเล็กของ พล.ท.จิ้นยุนต์ (อุกฤษฏ์ ปีทมานันท์, 2547)

การลงนามระหว่าง SATTEL กับบริษัท พะกัน ไชเบอร์เทคกระทำขึ้นที่ Miet Part ใน กรุงย่างกุ้งต่อหน้าพล.ท.จิ้นยุนต์ ในฐานะประธานกรรมการด้านการพัฒนาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศของพม่าทั้งนี้สัญญาดังกล่าวครอบคลุม 2 ส่วนหลัก(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)คือ

- 1.การติดตั้งสถานีฐานภาคพื้นดินของดาวเทียม iPSTAR
- 2.การต่ออายุสัญญาเช่าช่องสัญญาณดาวเทียมไทยคมไปอีก 5 ปี รวมถึงการปรับเปลี่ยนจากการเช่าใช้ช่องสัญญาณย่าน C-Band เป็นการเช่าช่อง Ku-Band ที่สนับสนุนให้บริการด้านแพร่ภาพและกระจายเสียง

เส้นทางการสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ภายใต้นโยบาย “เพื่อคนเอเชียด้วยกัน” ได้ผสมผสานเอาโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของ SATTEL ไว้ด้วย เพราะได้เปิดโอกาสและสนับสนุนการเจรจาทางการตลาดเป็นการสร้างและขายตลาดล่วงหน้า(Pre-sale) ไตรคมนามมาให้กับดาวเทียม iPSTAR อันเป็นการบุกเบิกตลาดใหม่ที่คล้ายคลึงกับการเปิดตลาด โทรศัพท์ โทรศัพท์ไร้สายตามแนวนโยบายแปรสนามรบให้เป็นตลาดการค้าของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณในกัมพูชา ซึ่ง SATTEL ประสบความสำเร็จมาแล้ว ความสำเร็จตรงส่วนนี้ได้จากการที่ SATTEL เป็นผู้ฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่เทคนิคทางด้านไอทีจากกระทรวงสื่อสารและไปรษณีย์ของพม่า(Myanmar Posts and Telecommunication:MPT) และจากบริษัทพะกัน ไชเบอร์เทค จำนวน 20 คน เป็นเวลาหลายสัปดาห์ติดต่อกัน โดยบริษัทได้รับค่าจ้างจำนวน 15 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งการฝึกอบรมในครั้งนี้มีการนำเจ้าหน้าที่มาฝึกงานที่อาคารชินวัตร 3 ในกรุงเทพฯด้วย (อุกฤษฏ์ ปีทมานันท์, 2547)

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ให้ความสำคัญกับประเทศลาวและกัมพูชาที่ SATTEL มีบริษัทในเครือ ได้แก่บริษัท ลาว เทเลคอมมิวนิเคชั่น จำกัด(LTC) ที่เป็นบริษัทร่วมทุนกับรัฐบาลของประเทศลาว โดยได้รับสิทธิในการดำเนินธุรกิจโทรคมนาคมเป็นเวลา 25 ปี และบริษัทกัมพูชา ชินวัตร จำกัด(CamShin) ที่ได้รับสัมปทานดำเนินกิจการโทรศัพท์ในประเทศกัมพูชาเป็นเวลา 35 ปี โดยพ.ต.ท.ทักษิณ เดินทางเยือนลาวอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2544 และได้เดินทางไปเยือนกัมพูชาเพื่อรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “สหไมตรี” จากกษัตริย์บรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2544 จนกระทั่งมีการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของสมเด็จพระสันตะปาปาเบเนดิกต์ที่ 16 เมื่อวันที่ 13-15 พฤศจิกายน พ.ศ.2544

การดำเนินนโยบายของรัฐที่ทับซ้อนผลประโยชน์กับเอกชนดังที่กล่าวมานี้ ทำให้มีการคาดการณ์ว่าการลงทุนใน iPSTAR จะมีจุดคุ้มทุนทันทีที่ทำการยิงดาวเทียมในปี พ.ศ.2547 โดยทาง SATTEL ประมาณการว่าในปี พ.ศ. 2551 จะมีผู้ใช้ดาวเทียม iPSTAR ในประเทศร้อยละ 10 และต่างประเทศร้อยละ 90 ดูตารางที่ 5.13

ตารางที่ 5.13 จำนวนผู้ใช้บริการของ iPSTAR จำแนกตามประเทศ

ประเทศ	จำนวนผู้ใช้บริการ(คน)
จีน	5,100,000
ไทย	600,000
เกาหลี	1,200,000
อินเดีย	1,500,000
มาเลเซีย	540,000
อินโดนีเซีย	480,000
ออสเตรเลีย	580,000
ญี่ปุ่น	2,600,000
ไต้หวัน	500,000

ที่มา :กรุงเทพธุรกิจ,19 เมษายน 2545.

ข้อสังเกตต่อนโยบายของรัฐต่อกรณีการส่งเสริมการลงทุนดาวเทียมไอพีสตาร์

ในเดือนพฤศจิกายน ปี 2546 คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนหรือ บีโอไอ มีมติให้ส่งเสริมการลงทุนโครงการดาวเทียมไอพีสตาร์ของบริษัทชินเซทเทลไลท์โดยให้สิทธิพิเศษยกเว้นภาษีในส่วนจากรายได้จากต่างประเทศ ซึ่งคาดว่าจะประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์จากรายได้ทั้งหมดและจะยกเว้นภาษีนานที่สุดเท่าที่กฎหมายไทยเอื้ออำนวย นั่นคือ 8 ปี หรือเทียบสิทธิประโยชน์สูงสุดที่ให้กับลงทุนเขต 3 ซึ่งเป็นท้องที่ห่างไกล

หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจรายงานว่ามูลค่ายกเว้นภาษีสูงถึง 22,165 ล้านบาท แต่กฎหมายส่งเสริมการลงทุนกำหนดมูลค่าภาษีเงินได้ที่จะได้รับการยกเว้นไว้ไม่เกินเงินลงทุนของโครงการ ซึ่งอยู่ที่ 16,459 ล้านบาท ดังนั้นบริษัทจึงได้รับการยกเว้นภาษี 16,459 ล้านบาท

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์(2546) นักวิจัยแห่งสถาบันทีดีอาร์ไอ ให้ความเห็นว่า การส่งเสริมการลงทุนโดยการไม่เก็บภาษี แสดงว่ารายได้จะเข้ารัฐน้อยลงรัฐก็ต้องไปเก็บภาษีด้านอื่น กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าการส่งเสริมการลงทุนดาวเทียมไอพีสตาร์ คือ การเอาเงินประชาชนไปลงทุน ในทางวิชาการ แล้วโครงการไอพีสตาร์ไม่สมควรได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากบีโอไอ ด้วยเหตุผลดังนี้

ประการแรก การส่งเสริมการลงทุนมีจุดประสงค์เพื่อชักจูงให้ลงทุนเพิ่มขึ้น แต่โครงการไอพีเอสตาร์ตัดสินใจลงทุนไปแล้วอย่างน้อยน่าจะ 2-3 ปีก่อนหน้านี้ กำหนดวงเงินและเวลาให้บริการแล้ว กิจกรรมด้านการตลาดก็ทำนานแล้ว จนได้ข่าวว่าหาลูกค้าได้ส่วนหนึ่งแล้วการส่งเสริมการลงทุนของบีโอไอจึงยากที่จะโน้มน้าวให้เกิดการลงทุนเพิ่ม ดาวเทียมก็ยิงได้ดวงเดียว จะยิง 2 ดวงก็ไม่มีที่ให้แล้ว ถ้าบีโอไอไม่ส่งเสริมการลงทุนจีนแซทเทิลไลท์จะเลิกยิงดาวเทียมไอพีเอสตาร์หรือลงทุนน้อยกว่านี้ไหม?

ประการที่สอง ผู้บริหารบริษัทเคยให้สัมภาษณ์นิตยสาร Far Eastern Economic Review ว่า ดาวเทียมไอพีเอสตาร์ประสิทธิภาพดีกว่าดาวเทียมแบบเดิมถึง ซึ่งแปลว่าต้นทุนต่ำกว่ารายอื่น 30 เท่า การส่งเสริมการลงทุนจึงไม่จำเป็นเลย เพราะต้นทุนต่ำอยู่แล้ว ถึงไม่ส่งเสริมก็ชนะคู่แข่ง พอชนะก็ค้าอะไรก็ได้กำไรก็เกิดแรงจูงใจที่จะลงทุนเพิ่มเอง

ประการที่สาม ต่อให้ยอมรับการส่งเสริมการลงทุนจำเป็น แต่คนที่จะได้ประโยชน์จากกรณีนี้คือ ลูกค้าต่างชาติ เช่น บริษัทโทรคมนาคมของพม่า จีน และอินเดีย ที่ได้ลดค่าบริการ ขณะที่คนไทยซึ่งใช้ดาวเทียมดังกล่าวเหมือนกันไม่ได้ใช้ในราคาถูกลง ทำไมบีโอไอต้องเอาภาษีที่รัฐบาลไทยควรจะได้ไปอุดหนุนต่างชาติ

ส่วนการอ้างว่าโครงการนี้มีประโยชน์ต่อคนไทยด้านสังคมและเทคโนโลยีนั้นจะมีผลผลก็ต่อเมื่อดาวเทียมไอพีเอสตาร์ให้บริการในราคาถูกมากแก่คนไทยแต่เนื่องจากจีนแซทเทิลไลท์เป็นบริษัทไม่ใช่องค์กรการกุศล สิ่งที่คนไทยจะได้ฟรี มีเพียงช่องสัญญาณดาวเทียมช่องเดียวเท่านั้น ซึ่งคิดมูลค่าคงไม่ถึง 16,459 ล้านบาท

ประการที่สี่ ต่อให้เชื่อว่าคนไทยในประเทศเสียค่าบริการถูกลง ก็ต้องแปลว่า จีนแซทเทิลไลท์ทุ่มตลาดดัดราคาคู่แข่ง ซึ่งหมายความว่าต่อไปเจ้านี้จะครองส่วนแบ่งตลาดได้อย่างมหาศาล โดยคู่แข่งในประเทศไม่มีทางสู้ได้ นอกจากจะได้รับการส่งเสริมการลงทุน ในระดับเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นการสร้างการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ทำให้ตลาดโทรคมนาคมไทยยิ่งผูกขาดมากยิ่งขึ้นไปอีก

3. อุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์

อุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์เป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เนื่องด้วยหน้าที่หลักของสื่อคือ การให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ตลอดจนความบันเทิงแก่สังคม ดังนั้นสื่อจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดและแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนในสังคม การควบคุมสื่อจึงมีนัยยะสำคัญของการควบคุมและชี้นำความคิดของสังคมได้ด้วย เพราะฉะนั้นพื้นที่ของสาขาอุตสาหกรรมสื่อของกลุ่มทุนผูกขาดจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องมีเพื่อจะเป็นกลไกในการสร้างความสามารถในการควบคุมสังคมขึ้น

ประเทศไทยมีอัตราการบริโภคสื่อของประชากรสูง โดยสื่อโทรทัศน์มีอัตราการบริโภคสูงที่สุด รองลงมาได้แก่สื่อวิทยุ และหนังสือพิมพ์ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่

มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยในปี พ.ศ. 2544 คนไทยรับชมโทรทัศน์มากที่สุดถึงร้อยละ 86 ขณะที่อัตราการรับฟังสื่อวิทยุนั้นเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 36 เท่านั้น (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และธนวิทย์ สุทธรัตนนฤมิตสร, 2545:9)

ปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยมี 3 ประเภทคือ โทรทัศน์ของรัฐ โทรทัศน์เชิงพาณิชย์และโทรทัศน์ ประเภทบอกรับสมาชิก โทรทัศน์ของรัฐและเชิงพาณิชย์เป็นโทรทัศน์ในลักษณะ Free TV มีผู้ประกอบการอยู่ 6 รายคือ สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 อ.ส.ม.ท. สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 และสถานีวิทยุโทรทัศน์ไอทีวี ในแต่ละสถานีต่างก็ได้มีการขยายเครือข่ายออกสู่ส่วนภูมิภาคอย่างกว้างขวางเพื่อให้การแพร่กระจายสัญญาณการออกอากาศสามารถครอบคลุมพื้นที่ให้มากที่สุด ส่วนโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิกมีเพียงรายเดียว คือ UBC ซึ่งอยู่ในระบบสัมปทานของ อ.ส.ม.ท. ลักษณะความเป็นเจ้าของสื่อโทรทัศน์ของไทยสามารถแบ่งลักษณะการดำเนินงานออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ(ธานี ชัยวัฒน์, 2546) คือ

1. รัฐเป็นเจ้าของและดำเนินการเอง ได้แก่ ช่อง 5 ช่อง 9 และช่อง 11
2. รัฐเป็นเจ้าของแต่ให้เอกชนดำเนินการ ได้แก่ ช่อง 3 ซึ่งได้รับสัมปทาน จาก อ.ส.ม.ท. ช่อง 7 ซึ่งได้รับสัมปทานจากกองทัพบก ไอทีวีได้รับสัมปทานจากสำนักนายกรัฐมนตรี และโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิก UBC ได้รับสัมปทานจาก อ.ส.ม.ท.

แหล่งที่มาของรายได้ของอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์

สถานีโทรทัศน์ไอทีวีเป็นสถานีโทรทัศน์ที่จัดตั้งขึ้นรายล่าสุด โดยมีบริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) หรือ ITV เป็นผู้ดำเนินการประกอบธุรกิจสถานีวิทยุโทรทัศน์ระบบ UHF แห่งแรกของประเทศไทย บริษัทได้รับสัญญาสัมปทานลักษณะสร้าง-โอน-ดำเนินงานจากสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเวลา 30 ปี สิ้นสุดวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2568 โดยต้องจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนในอัตราที่ระบุไว้เป็นร้อยละของรายได้ทั้งหมดหรือมีจำนวนเงินขั้นต่ำทั้งสิ้น 25,200 ล้านบาทตลอดอายุสัมปทาน ปัจจุบัน สถานีสามารถแพร่ภาพส่งสัญญาณออกอากาศครอบคลุมจำนวนประชากรที่สามารถรับชมได้ประมาณร้อยละ 98 ของประชากรทั้งหมดของประเทศไทย(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ITV ก่อตั้งในปี พ.ศ.2538 โดยกลุ่มบริษัทสยามทีวีเอนด์คอมมิวนิเคชันส์ จำกัด นำโดยธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด(มหาชน) ได้รับอนุมัติให้เป็นผู้ดำเนินงานโครงการดังกล่าว ซึ่งได้ก่อตั้งบริษัท สยามอินโฟเทนเมนท์ จำกัด เพื่อลงนามในสัญญาสัมปทานเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2539 ต่อมาในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2543 ITV ได้ปรับโครงสร้างหนี้และโครงสร้างทุน โดยสั่งการสะสมทุนและเพิ่มทุนจดทะเบียนเป็น 4,500 ล้านบาท ภายหลังจากการปรับโครงสร้างดังกล่าว ได้มี

การเปลี่ยนแปลงกรรมการบริษัทเป็นกรรมการที่มาจากธนาคารไทยพาณิชย์และ SHIN(ธานี ชัยวัฒน์ , 2546)

เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการถือหุ้นของ ITV โดย SHIN ได้ตกลงซื้อหุ้นสามัญจากธนาคารไทยพาณิชย์จำนวน 106,250,000 หุ้น ในราคาหุ้นละ 10.6573 บาท รวมทั้งได้ดำเนินการเสนอหุ้นสามัญจากผู้ถือหุ้นรายอื่นในราคาเดียวกัน เป็นผลให้ SHIN กลายเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุด(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

จนกระทั่งในปี พ.ศ.2545 ITV ได้เข้าจดทะเบียนเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นอกจากนั้น ในเดือนธันวาคมปี พ.ศ.2546 ITV ได้ประกาศพันธมิตรร่วมทุนทางธุรกิจ โดยจับมือกับ นายไตรภพ ลิมปพัทธ์ และ บริษัท กันตนา กรุป จำกัด(มหาชน) ที่มีการร่วมทุนร้อยละ 10 ต่อราย ด้วยมูลค่าการลงทุนรวม 3,000 ล้านบาท ทำให้โครงสร้างการถือหุ้นใหม่เป็นไปตาม ตารางที่ 5.14

ตารางที่ 5.14 รายชื่อผู้ถือหุ้นและสัดส่วนของบริษัทไอทีวี จำกัด(มหาชน)

ข้อมูล ณ วันที่ 8 มีนาคม 2548

ชื่อผู้ถือหุ้น	สัดส่วนหุ้น(ร้อยละ)
บมจ. ชิน คอร์ปอเรชั่น	53.22
กองทุนเปิดไทยพาณิชย์ไทยแลนด์รีคัฟเวอรี่ ฟันด์	9.13
นายอำนาจ พิจิตรพงศ์ชัย	1.19
CHASE NOMINEES LIMITED 1	0.83
บริษัท แสง เอ็นเตอร์ไพรส์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด	0.83

ที่มา :www.shincorp.com

เหตุผลของการเข้าถือหุ้นของ ITV ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2543 นั้นเป็นไปในช่วงที่พรรคไทยรักไทยได้ก่อตั้งมาไม่นานนัก เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว พ.ต.ท.ทักษิณ ต้องการสำนักข่าวโทรทัศน์เพื่อเป็นกระบอกเสียงในการให้ข้อมูลกับประชาชน ประกอบกับ ITV เองก็เป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสื่อ ซึ่ง SHIN ได้ให้ความสนใจมาก่อนหน้านี้แล้ว (ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ตารางที่ 5.15 ผลประกอบการของบริษัท ไอทีวี จำกัด(มหาชน)(ล้านบาท)

ปี	สินทรัพย์	รายได้	กำไรสุทธิ
2541	3,981.26	815.23	-336.71
2542	3,798.65	923.92	-552.07
2543	3,224.02	1,203.18	-775.85
2544	2,952.52	931.90	-979.19
2545	3,308.97	1,467.14	-770.15
2546	3,189.36	1,700.61	-660.44

ที่มา:ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์

ผลประกอบการของ ITV แม้ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบสัมปทาน แต่เนื่องจากเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ที่ยังคงต้องเผชิญการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายเดิมที่เป็นผู้นำตลาดนั้น ทำให้ผลประกอบการของ ITV อ่างว่าจำนวนเงินที่ต้องชำระให้ตามสัญญาสัมปทานนั้นมีมูลค่าสูงเกินไป คือต้องจ่ายให้รัฐ 25,600 ล้านบาท ในขณะที่สถานีช่อง 3 ซึ่งมีการจ่ายในลำดับรองลงมาจ่ายเพียง 3,207 ล้านบาทเท่านั้น(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

พื้นฐานของผลประโยชน์ที่สำคัญในกรณีนี้ คือ เงื่อนไขในสัญญาสัมปทาน เพราะสัมปทานได้กำหนดจำนวนผู้ประกอบการที่แน่ชัดในตลาดแล้ว แต่เงื่อนไขที่แตกต่างกันเป็นตัวกำหนดอัตราของผลประโยชน์ที่ได้รับซึ่งจะแตกต่างกันตามแต่ผู้ถือสัมปทานในแต่ละฉบับ ในกรณีดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับกรณีของอุตสาหกรรม โทรทัศน์เคลื่อนที่โดยแตกต่างกันตรงที่ในอุตสาหกรรมโทรทัศน์เคลื่อนที่ AIS เป็นผู้นำตลาด แต่ในอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์นั้น ITV ยังไม่ใช่ผู้นำตลาดจึงไม่สามารถเข้าถึงการผูกขาดตลาดและการได้รับกำไรเกินปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าพิจารณาพันธมิตรที่เข้าร่วมในพรรคไทยรักไทยและรัฐบาลในปัจจุบันจะพบว่า มีบริษัท ITV ที่เป็นบริษัทเครือของ SHIN ช่อง 3 เป็นของกลุ่ม มาสซิโนนั อีกทั้งยังมีสื่อของรัฐอย่างช่อง 11 ของกรมประชาสัมพันธ์ที่มี รมด.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีดูแลอยู่ และช่อง 9 ซึ่งมีองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย(อสมท.) ซึ่งรวมส่วนแบ่งการตลาดแล้วมีมูลค่าถึง 53% ของส่วนแบ่งตลาดทั้งหมดก็นับได้ว่าเป็นการผูกขาดตลาดโทรทัศน์ได้พอสมควร ดูตารางที่ 5.16

ตารางที่ 5.16 ส่วนแบ่งตลาดในอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์ปี พ.ศ.2545

สถานี	สัดส่วนแบ่งตลาด(ร้อยละ)
ช่อง 3	26
ช่อง 5	20
ช่อง 7	27
ช่อง 9	12
ช่อง 11	3
ITV	12

ที่มา:บริษัท เอซี นีลเสน จำกัด

การเปลี่ยนสถานะซึ่งเป็นรากฐานของรายได้ในอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์

การแสวงหาความได้เปรียบในเชิงผลประโยชน์ทับซ้อนในกรณีของ ITV นั้นเป็นไปได้เพื่อการเอื้อประโยชน์ให้ ITV สามารถแข่งขันกับผู้ประกอบการรายเดิมได้ ดังนั้น ยุทธวิธีจึงมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในสัญญาสัมปทานเพื่อเอื้อประโยชน์กับการดำเนินธุรกิจของ ITV เป็นสำคัญ

การแสวงหาผลประโยชน์ในกรณีของ ITV จึงต้องเปลี่ยนแปลงในเชิงกฎเกณฑ์กติกาที่เป็นอุปสรรคในการเติบโตของบริษัทและขีดความสามารถในการแข่งขันกับกลุ่มทุนอื่นที่มีอยู่เดิม ทั้งในเรื่องของเงื่อนไขในสัญญาสัมปทานและการแสวงหาพนักงานที่มีทักษะมาร่วมงาน โดยสามารถแยกได้เป็น 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ การเตรียมการเพื่อการแข่งขันและการตัดสินใจของอนุญาโตตุลาการ (ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

การตัดสินใจของอนุญาโตตุลาการ

ITV ได้ยื่นข้อพิพาทต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2545 เพื่อเรียกร้องให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี(สปน.) ชดเชยค่าเสียหายในกรณีที่กระทำผิดสัญญาตามข้อตกลงที่ว่า "...หากสำนักงานหรือหน่วยงานของรัฐให้สัมปทานอนุญาตหรือทำสัญญาใดๆ กับบุคคลอื่นเข้าดำเนินการให้บริการส่งวิทยุโทรทัศน์ โดยมีการโฆษณาหรืออนุญาตให้โทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิกกระทำโฆษณาได้และเป็นเหตุให้ ITV ได้รับความเสียหายทางการเงินอย่างรุนแรง เมื่อ ITV ร้องขอสำนักงานจะพิจารณาและเจรจากับ ITV โดยเร็วเพื่อหามาตรการชดเชยค่าเสียหายที่ ITV ได้รับจากผลกระทบบ้างกล่าว..." (อ้างใน ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ITV อ้างว่า สปน. ทำผิดข้อตกลงนี้ เนื่องจากการได้มีการอนุญาตให้ผู้ประกอบการรายอื่นเข้าดำเนินการให้บริการส่งวิทยุโทรทัศน์ โดยมีการโฆษณาหรืออนุญาตให้โทรทัศน์ระบบ

บอกรับสมาชิกทำการโฆษณาได้ อันเป็นเหตุให้ ITV ได้รับผลกระทบต่อฐานะการเงินอย่างรุนแรง ซึ่งประกอบไปด้วย 4 กรณีหลัก(ธานี ชัยวัฒน์, 2546) ได้แก่

กรณีแรก บริษัท ไทยสตาร์ทีวี จำกัด (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบริษัท เวิร์ดสตาร์ทีวี(ไทยแลนด์) จำกัด) ทำสัญญาเข้าร่วมดำเนินการ โครงการให้บริการส่งสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ประเภทบอกรับ เป็นสมาชิกที่สามารถมีโฆษณาได้ในวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2539

กรณีที่สอง คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ โฆษณาได้ในช่วงการถ่ายทอดสดกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 20 ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2542 และการแข่งขัน โอลิมปิกฤดูร้อนปี 2000 ระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2543 โดยที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ก็ได้ปล่อยให้มีการโฆษณาอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา

กรณีที่สาม นับจากการลงนามในสัญญาของ ITV เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2538 เครือข่ายสถานีโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิก UBC มีการโฆษณาแฝงมาโดยตรง โดยที่ อ.ส.ม.ท. ไม่สามารถกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพให้ปลอดจากโฆษณาดังกล่าวได้

กรณีสุดท้าย ITV ยังอ้างถึงการที่กองทัพบกยกเลิกการจ่ายสัญญาต่างตอบแทนของ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 กับบริษัท กรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ จำกัดและลงนามในสัญญาฉบับใหม่ร่วมกัน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปเป็นระยะเวลาอีก 25 ปี เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2541 โดยการปฏิบัติดังกล่าวถือว่าเป็นการให้บุคคลอื่นเข้าดำเนินกิจการให้บริการส่งวิทยุโทรทัศน์โดยมีการโฆษณา ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการผิดข้อตกลงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ITV ยังทำการเรียกร้องเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2540 โดยอ้างถึงรัฐธรรมนูญที่ประกาศในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 87 กำหนดให้รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรี โดยอาศัยกลไกตลาดกำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม(จดหมายชี้แจงกรณีสัมปทานไอทีวี, 2547) จึงได้อ้างว่าเงื่อนไขในสัญญาสัมปทานของ ITV มีความแตกต่างจากผู้ประกอบการรายอื่น อันเป็นเหตุให้ ITV ตกอยู่ภายใต้การแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม

การตัดสินใจขาดของคณะอนุญาโตตุลาการในวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2547 มีสาระสำคัญ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้(จดหมายชี้แจงกรณีสัมปทานไอทีวี 2547)

- 1.ให้ผู้คัดค้านชดเชยความเสียหายโดยชำระคืนเงินให้แก่ผู้เรียกร้อง(ITV) จำนวน 20 ล้านบาท
- 2.ให้ปรับลดผลประโยชน์ตอบแทนตามสัญญาเข้าร่วมการงานฯจากเดิมเหลือปีละ 230 ล้านบาท โดยไม่ต้องชำระเงินขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีอีก และปรับลดผลประโยชน์ตอบแทนเป็นอัตราร้อยละ 6.5
- 3.ให้ผู้คัดค้านคืนเงินผลประโยชน์ตอบแทนขั้นต่ำที่ผู้เรียกร้องได้ชำระ โดยมีเงื่อนไขระหว่างข้อพิพาทนี้เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2546 จำนวน 800 ล้านบาท โดยคืนให้แก่ผู้เรียกร้องจำนวน 570 ล้านบาท

4. ให้ผู้เรียกร้อยสามารถออกอากาศช่วงเวลา Prime Time คือช่วงเวลาระหว่าง 19.00-21.30 น. ได้โดยไม่ต้องถูกจำกัดอยู่เฉพาะรายการข่าว สารคดี และสารประโยชน์ แต่ผู้เรียกร้อยจะต้องเสนอรายการข่าว สารคดี และสารประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของเวลาออกอากาศทั้งหมด ทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับของกฎระเบียบที่ทางราชการออกใช้บังคับแก่สถานีวิทยุโทรทัศน์โดยทั่วไป

การตัดสินใจของอนุญาโตตุลาการที่มี นายประดิษฐ์ เอกมณี เป็นประธานทำให้ ITV จ่ายค่าตอบแทนให้รัฐลดลงเหลือ 7,790 ล้านบาท จากที่เคยต้องจ่ายสูงถึง 25,200 ล้านบาท ต่อประเด็นนี้ เพียงประเด็นเดียวรัฐต้องสูญเสียผลประโยชน์สูงถึง 17,430 ล้านบาทให้ ITV โดยยังไม่นับถึงเงินที่ สเปน. ต้องจ่ายชดเชยให้แก่ ITV ในประเด็นย่อยอื่นๆ และการที่ ITV สามารถโฆษณาได้ในช่วง Prime Time ซึ่งจะเป็นที่มาของผลประโยชน์มหาศาลต่อไปอีกด้วย

ITV ถือกำเนิดจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี พ.ศ.2535 สื่อมวลชนภายในประเทศไม่สามารถบอกกล่าวเรื่องราวความเป็นไปของสังคมได้อย่างตรงไปตรงมาเหมือนกับที่สื่อมวลชนต่างชาตินำเสนอจึงมีการเสนอแนวคิดสร้างโทรทัศน์ช่องใหม่ให้เป็นทีวีเสรี ที่ไม่ขึ้นกับหน่วยงานภาครัฐและเน้นรายการประเภทเนื้อหาสาระมากกว่าบันเทิง โดยมีการระบุในสัญญาว่าจะต้องมีสาระไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 จากข้อมูลทางการใช้จ่ายทางด้านโฆษณาที่ผ่านสื่อโทรทัศน์พบว่าในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ.2540 ถึง 2545 ค่าใช้จ่ายโฆษณาที่ผ่านสื่อโทรทัศน์รวมมีการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 8.9 ต่อปี (นวนลน้อย ตริรัตน์, 2547:6) ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายสื่อโฆษณาที่ผ่านสถานีไอทีวีมีการเติบโตในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ส่วนแบ่งการตลาดของรายจ่ายโฆษณาในสื่อสารโทรทัศน์ของ ITV เพิ่มขึ้น (ดูตารางที่ 5.17) ซึ่งประเด็นนี้จึงเป็นข้อโต้แย้งอย่างมากว่า ITV ไม่ควรได้รับอนุญาตให้มีการเปลี่ยนแปลงผังรายการ เพราะเท่ากับว่า ITV ยังสามารถดำเนินการต่อไปได้แม้ว่าจะมีเงื่อนไขของผังรายการอยู่ (ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ตารางที่ 5.17 ส่วนแบ่งตลาดของรายจ่ายผ่านสื่อโทรทัศน์(ล้านบาท)

ปี	ช่อง 3	ช่อง 5	ช่อง 7	ช่อง 9	ช่อง 11	ITV
2540	7,757	4,734	7,745	3,199	-	1,050
2541	7,114	5,511	7,059	3,489	-	2,185
2542	7,613	5,359	6,905	3,295	150	2,713
2543	9,194	6,163	7,862	3,615	146	3,493
2544	9,365	6,883	9,110	4,318	291	2,912
2545	9,591	7,306	10,214	4,424	1,227	4,578

ที่มา :บริษัท เอซี นิลเสน จำกัด

สำหรับเหตุผลสำคัญที่ทำให้ ITV มีชัยชนะต่อรัฐในการร้องเรียนครั้งนี้ คือ เหตุผลที่ว่า กองทัพบกได้ทำสัญญาใหม่กับ บริษัทกรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ จำกัด ในช่วงปี 2541 เสมือนเป็นการต่ออายุสัมปทานไปอีก 25 ปี (2541-2566) เหตุผลของการอ้างบริษัทกรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ ที่ดำเนินการช่อง 7 นั้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่าช่อง 7 จ่ายค่าสัมปทานถูกกว่า ITV ถึง 20,530 ล้านบาท ปัญหาก็คือ การทำสัญญาใหม่ของช่อง 7 เสมือนว่าเป็นเจตนาเล็งรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ที่กำหนดให้ กสช. ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เพราะถ้าหากรอจนครบสัญญาของช่อง 7 ในปี พ.ศ. 2549 บริษัทกรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุต้องจ่ายสัมปทานแพงกว่านี้ และเมื่อถึงเวลานั้นยังมีความเสี่ยงที่คลื่นความถี่ช่อง 7 อาจตกไปเป็นของบริษัทอื่นด้วยการแสวงหาค่าเช่าของช่อง 7 จึงต้องรีบเริ่มต้นและจบลงก่อนที่ กสช. จะมีการจัดตั้งทั้งที่นักกฎหมายก็รู้ดีว่าการกระทำเช่นนี้มีความเสี่ยงที่อาจเป็นการขัดรัฐธรรมนูญได้ (ศัลยา ประชาชาติ, 2546:16)

นอกจากนี้ หากพิจารณาสัญญาสัมปทานของช่อง 3 ระหว่างบริษัท บอกรอก เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด(มหาชน) หรือ BEC ที่ทำกับรัฐในปี พ.ศ.2533 จะพบว่าสัญญาดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ก่อนที่จะถูก รสช. ปฏิวัติยึดอำนาจ โดยสัญญาสัมปทานฉบับนี้ BEC จ่ายค่าตอบแทนต่ำกว่าช่อง 7 มาก โดยจ่ายเพียงปีละ 17.6 ถึง 244 ล้านบาทเท่านั้นและยังมีระยะเวลาของสัมปทานยาวนาน 30 ปี แสดงให้เห็นว่า สัญญาสัมปทานของ BEC เองก็น่าจะมาจากการแสวงหาผลประโยชน์ระหว่างรัฐกับเอกชนในช่วงเวลานั้นเช่นเดียวกัน ดูตารางที่ 5.18

ตารางที่ 5.18 ข้อมูลสัมปทานของสื่อโทรทัศน์แต่ละสถานี(พ.ศ.2547)

สถานี	บริษัท	ระยะเวลา	ชำระเงินขั้นต่ำ/ปี	ส่วนแบ่งรายได้
ช่อง 3	บมจ.บอกรอก เอ็นเตอร์เทนเมนท์	30 ปี (2523- 2563)	17.6-244 ล้าน บาท รวม 3,207 ล้าน บาท	ไม่มี
ช่อง 5	กองทัพบก	-	ไม่มี	ไม่มี
ช่อง 7	บ.กรุงเทพ โทรทัศน์และวิทยุ	-		ไม่มี
ช่อง 9	องค์การ สื่อสารมวลชน แห่งประเทศไทย	-	ไม่มี	ไม่มี
ช่อง 11	กรม ประชาสัมพันธ์	-	ไม่มี	ไม่มี
ยูบีซี	บมจ.ยูไนเต็ด บรอดคาสติ้ง คอร์ ปอเรชั่น	25 ปี (2533- 2557)	1.5-30 ล้านบาท รวม 420 ล้าน บาท	6.5% ของรายได้
ไททีวี	บ.เวิร์ลด์สตาร์ทีวี (ไทยแลนด์)	25 ปี (2539- 2564)	5-27 ล้านบาท รวม 400 ล้าน	5.5% ของรายได้
ไอทีวี	บมจ.ไอทีวี	30 ปี (2538- 2568)	ปีละ 230 ล้าน บาท รวม 7,790 ล้าน บาท	6.5% ของรายได้

ที่มา:จากการรวบรวม(ธานี ชัยวัฒน์,2546)

การแสวงหาผลประโยชน์ในกรณีของ ITV จึงมีความแตกต่างจากกรณี AIS โดยจะเห็นว่าเป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์และกติกาซึ่งเป็นการจำกัดการเติบโตของบริษัทอันเป็นรากฐานของผลประโยชน์เพื่อให้ ITV สามารถเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขันขึ้นได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการปกป้องผลประโยชน์และคงรักษาค่าไรอย่างที่เคยได้รับอย่างกรณีของ AIS จากเดิม ITV มีทุนจดทะเบียน 6,300 ล้านบาท โดย SHIN เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 638 ล้านหุ้น หรือร้อยละ

55.6 รongลงมา คือ ธนาคารพาณิชย์ 156 ล้านหุ้นหรือร้อยละ 13.6 นอกจากนั้น เป็นผู้ถือหุ้นรายย่อย ต่อมา SHIN ตัดสินใจเพิ่มทุนจดทะเบียนอีก 1,500 ล้านบาท หรือ 300 ล้านหุ้น ทำให้ทุนจดทะเบียนเพิ่มขึ้นเป็น 7,800 ล้านบาทหรือ 1,560 ล้านหุ้น โดยที่หุ้น 300 ล้านหุ้นที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นการขายแบบเฉพาะเจาะจงคือ 150 ล้านหุ้นให้กับนายไตรภพ ลิมปพัทธ์ และอีก 150 ล้านหุ้นให้กับบริษัทกันตนาในราคาหุ้นละ 10 บาท (ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ITV ขายหุ้นในราคาพาร์ 5 บาทในราคา 10 บาทเท่ากับว่าได้ส่วนเกินมูลค่าหุ้น หุ้นละ 5 บาท ITV จึงได้เงินสดเข้าบริษัททันที 3,000 ล้านบาท ในขณะที่นายไตรภพ ลิมปพัทธ์และบริษัทกันตนาซื้อหุ้นที่มีราคาซื้อขายในตลาด หุ้นละ 20 บาท ในราคาเพียง 10 บาท ก็เท่ากับว่าได้กำไรเช่นเดียวกัน การกระทำดังกล่าวของ SHIN ถือว่าได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย รวมทั้งทำให้ราคาหุ้นของ ITV สูงขึ้นทันที นอกจากนี้ยังถือเป็นการได้พันธมิตรทางธุรกิจเข้ามาบริหารอย่างนายไตรภพและบริษัทกันตนา และยังเป็น การครอบงำกิจการที่ประสบความสำเร็จอยู่แล้วอย่างรายการต่างๆ ของทั้งสองกลุ่มที่จะเข้าร่วมกับ ITV ด้วย อย่างไรก็ตาม การร่วมทุนดังกล่าวยังมีข้อสงสัยในกรณีแหล่งทุนของนายไตรภพ 1,500 ล้านบาทที่นำมาร่วมลงทุน เนื่องจากนายไตรภพเป็นเจ้าของบริษัท 2 แห่งคือ บริษัท บอร์น ฟรี (2539) จำกัด และบริษัท เฟซ แอนด์ บอดี จำกัด ที่มีผลกำไรรวมกันในช่วงปี พ.ศ.2530-2544 เพียง 206 ล้านบาทเท่านั้น(ปิยวันท์ ประยุกต์ศิลป์, 2546:92)

การดึงนายไตรภพและกันตนาเข้าร่วมงานกับ ITV ถือได้ว่าเป็นสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันให้กับบริษัทในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการสร้างขนาดของกิจการให้มีขนาดใหญ่ขึ้นโดยการควบและรวมกิจการ(M&A) โดยธุรกรรมรูปแบบนี้น่าจะเป็นผลดีต่อกระบวนการสะสมทุนของบริษัท ขณะที่ ITV ก็ย่อมต้องมองว่านายไตรภพและกันตนาสามารถให้ผลตอบแทนกับตนเองสูงกว่ารายจ่ายที่ตนเองลงทุนไป เนื่องจากอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์นั้นเรื่องประสิทธิภาพและความยึดติดของประชาชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและรายได้ของบริษัทเพราะการที่ ITV ดึงเอานายไตรภพและกันตนาเข้าร่วมงาน มีนัยยะรวมไปถึงการดึงเอาผลประโยชน์ของสถานีอื่นที่เกิดจากสถานะทางสังคมของทั้งสองกลุ่มมาไว้ที่ ITV พฤติกรรมดังกล่าวในด้านหนึ่งย่อมเป็นช่องทางในการแข่งขันของกลุ่มธุรกิจซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่อีกด้านหนึ่งจะเห็นว่าการดึงเอาทั้งสองกลุ่มมาร่วมทุนธุรกิจ(joint venture)อาจมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการปรับผังรายการเพื่อการแข่งขันของ ITV ตั้งแต่อนุญาตโตตุลาการยังไม่มีคำตัดสินชี้ขาดกรณีพิพาทของ ITV และเมื่อมีคำตัดสิน ITV ก็สามารถประกาศผังรายการใหม่ได้ทันทีซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า ITV อาจจะสามารถถึงคำตัดสินได้ล่วงหน้าแล้ว(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ผลการศึกษาพบว่า ในตลาดของสื่อโทรทัศน์นั้น สถานีโทรทัศน์มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการอื่นๆ ในระดับสูง ทั้งในการกำหนดอัตราค่าโฆษณา และเงื่อนไขของการผลิตและการออกอากาศรายการ ซึ่งทำให้สถานีโทรทัศน์หลายแห่งมีผลประกอบการในการลงทุนที่สูงมาก อย่างไรก็ตาม การศึกษาผังรายการในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาพบแนวโน้มการนำเสนอราย

การบันทึกในสัดส่วนที่สูงขึ้น ในขณะที่รายการเพื่อการศึกษาและรายการสาระต่างๆ มีสัดส่วนที่ลดลง การวิจัยยังพบว่า ระบบเรตติ้งซึ่งตอบสนองการ โฆษณาสั้นคำยังทำให้ประชาชนหลายกลุ่มเช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ขาดกำลังซื้ออาจเสียโอกาสในการได้รับชมรายการที่เหมาะสมกับตน นอกจากนี้รายการวิเคราะห์ข่าวและสนทนาปัญหาเหตุการณ์ปัจจุบัน (commentary) ก็ยังมีแนวโน้มที่ลดลง และขาดความสมดุลในการนำเสนอความคิดเห็นของฝ่ายต่างๆ มากขึ้นเรื่อยๆ เช่น สถานีโทรทัศน์ของรัฐถูกใช้เป็นเครื่องมือในการ โฆษณาชวนเชื่อเป็นหลัก

ตลาดโทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิกมีโครงสร้างที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจน คือ ตลาดระดับประเทศ และตลาดระดับท้องถิ่น ในตลาดระดับประเทศนั้น มีบริษัทรายใหญ่ที่เป็นผู้ประกอบการอยู่เพียงรายเดียวคือ บริษัท UBC การเป็นผู้ประกอบการรายเดียวทำให้บริษัทดังกล่าวมีอำนาจเหนือตลาด สามารถขึ้นราคาค่าบริการได้หลายครั้ง และปรับผังรายการในลักษณะที่ลดทางเลือกของผู้บริโภคได้ ในขณะที่ยังมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนตลาดระดับท้องถิ่นเป็นตลาดที่มีผู้ประกอบการจำนวนมากแต่มีขนาดเล็ก ผู้ประกอบการรายย่อยเหล่านี้ประสบปัญหาในการแข่งขันอย่างเสมอภาคกับผู้ประกอบการในตลาดระดับประเทศหลายประการเช่น การไม่สามารถวางเครือข่ายเพื่อให้บริการได้ในบางพื้นที่เช่น กรุงเทพมหานคร การถูกจัดเก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตตามจำนวนช่องที่ออกอากาศในระดับสูง ซึ่งสร้างภาระต้นทุนในการเข้าสู่ตลาด และการไม่สามารถซื้อรายการที่เป็นที่นิยมจากต่างประเทศเนื่องจากถูกผู้ประกอบการรายใหญ่ซื้อเหมารายการ(สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2546)

การแทรกแซงการทำงานสื่อโดยกลุ่มทุน

ชนวนเหตุการณ์กบฏไอทีวี เกิดขึ้นเมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม 2543 หลังจากมีข่าว “ชินคอร์ป” จะเข้ามาถือหุ้นใน ไอทีวีที่กำลังประสบปัญหาทางการเงินแต่ถูกกลุ่มผู้สื่อข่าว ซึ่งนำโดยนาย จิระ ห้องสำเร็จ บรรณาธิการบริหารขณะนั้น เป็นแกนนำในการคัดค้าน กระทั่งเดือนพฤศจิกายน 2543 กลุ่มชินคอร์ปได้เข้ามาถือหุ้นไอทีวีท่ามกลางการต่อต้านอย่างหนักจากพนักงานฝ่ายข่าว เพราะไม่พอใจที่ถูกผู้บริหารตัวแทนจากชินคอร์ปแทรกแซง ห้ามไม่ให้ทำข่าวที่มีผลด้านลบต่อตัว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ตัวเก็งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น โดยเฉพาะในเรื่อง “ซุกหุ้น” และปัญหาที่ดินสนามกอล์ฟอัลไพน์ เนื่องจากเกรงจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการเลือกตั้งทั่วไปจะมีขึ้นในวันที่ 6 มกราคม 2544 การเข้าแทรกแซงของฝ่ายบริหารมีทั้งการสั่งเปลี่ยนตัวนักข่าวที่ไปยังคำถามแทงใจ พ.ต.ท.ทักษิณ เรื่องการ โอนหุ้น มีการสั่งไม่ให้ออกอากาศ เรื่องสนามกอล์ฟ มีความพยายามในการเข้ามากำหนดและขึ้นำประเด็นในฝ่ายข่าวมากขึ้น สั่งห้ามผู้ประกาศข่าวในรายการสายตรงไอทีวี อ่านหนังสือพิมพ์ทุกฉบับที่ลงข่าวเรื่องการ โอนหุ้นและที่ดินสนามกอล์ฟ อีกทั้งยังมีเหตุการณ์ที่ผู้บริหารชินคอร์ป สั่งเรียกภริยาโอวิกกลับสถานียะกำลังจะไปทำ

ข่าวปราศรัยหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ ขณะที่พรรคไทยรักไทยได้รับอภิสิทธิ์เข้าร่วมโอวีของบริษัทไอทีวี เพื่อถ่ายทอดการปราศรัยของพรรคไทยรักไทยหลายครั้ง โดยไม่มีหนังสือหรือบันทึกถึงฝ่ายข่าวแม่แต่ครั้งเดียว (มติชนสุดสัปดาห์, 11-17 มี.ค.2548:11)

การแทรกแซงยังลามไปถึงโต๊ะข่าวบันเทิง ที่ไม่ได้ไปทำข่าวเปิดตัวนักร้องใหม่ในเครือของค่ายชินคอร์ป ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจให้กับฝ่ายบริหารและมีคำสั่งให้ไปทำข่าวชิ้นนั้นออกอากาศทันที มีการล้วงลูกส่งให้กองบรรณาธิการยกเลิกการวิเคราะห์ข่าวของนายสรยุทธ สุทัศนะจินดา ที่วิเคราะห์พาดพิงถึงหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ติดต่อกัน 3 วัน เกี่ยวกับปัญหาการถือหุ้น มีการส่งถ้อยแถลงการวิเคราะห์ข่าวการเมืองเปรียบเทียบฟอร์มระหว่าง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรและนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ทำให้พนักงานฝ่ายข่าวไม่พอใจเป็นอย่างมาก เหตุการณ์ดังกล่าวทั้งหมดนำไปสู่การออกแถลงการณ์ข้อเรียกร้องจำนวน 7 ข้อ ให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายบุญคดี ปลั่งศิริ ผู้บริหารชินคอร์ป และนายสรรคชัย เตียวประเสริฐกุล กรรมการผู้จัดการไอทีวี มีเนื้อหาโดยรวมคือ ให้อุดการครอบงำ กดดัน กลั่นแกล้ง และแทรกแซงสื่อ ซึ่งถือเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญ มาตรา 41 (มติชนสุดสัปดาห์, 11-17 มี.ค.2548:11)

นายเทพชัย ห่อง ผู้อำนวยการฝ่ายข่าว ตัวจักรสำคัญในการสร้างข่าวทีมข่าวไอทีวีจนโด่งดัง ถูกบีบจนต้องลาออก ขณะที่นายปิยะ มาลากุล ซึ่งเข้ามาแทนก็ถูกสั่งปลดเมื่อปลายเดือนธันวาคม 2543 หลังจากมีการเขียนจดหมายเปิดผนึกถึง นายบุญคดี ปลั่งศิริ ขอให้ยุติการแทรกแซงข่าวไอทีวี วันที่ 4 มกราคม 2544 กลุ่มผู้สื่อข่าวไอทีวี ออกแถลงข่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ขอให้ยุติการแทรกแซงการทำข่าว แต่ถัดมาเพียงไม่กี่วัน นายจิระ ห่องสำเร็จ บรรณาธิการบริหารได้ลาออก ท่ามกลางเสียงร่ำลือเสียหายว่าถูกบีบบังคับ ฐานเป็นแกนนำในการออกแถลงการณ์ดังกล่าว ปัญหาความขัดแย้งไม่ลงรอยระหว่างพนักงานฝ่ายข่าวกับผู้บริหาร ทำให้บรรยากาศในไอทีวีช่วงนั้นเป็นไปอย่างอึมครึมยากจะเยียวยา แม้ผลการเลือกตั้งขณะนั้นจะชัดเจนว่าพรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับชัยชนะถล่มทลายแล้วก็ตาม แล้วปฏิบัติการ “เช็คบิล” ก็มาถึงเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ผู้บริหารไอทีวีมีคำสั่งปลดพนักงานทั้ง 21 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนที่ร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านการครอบงำของชินคอร์ป กลุ่ม 21 กบฏไอทีวีพยายามต่อสู้เรียกร้องขอคืนสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนไปพร้อมๆกัน โดยยื่นคำร้องไปยังคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ (ครส.) ว่าบริษัทกระทำการอันไม่เป็นธรรม ตามมาตรา 121 ของ พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์(มติชนสุดสัปดาห์, 11-17 มี.ค.2548:11)

วันที่ 1 มิถุนายน 2544 คณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์วินิจฉัยว่าการกระทำของไอทีวีไม่เป็นธรรมต่อผู้ถูกเลิกจ้างและสั่งให้รับพนักงานทั้ง 21 คน กลับเข้าทำงานเช่นเดิม ทางไอทีวีไม่ยอม และได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลแรงงานกลาง ขอให้เพิกถอนคำสั่ง ครส. วันที่ 26 กันยายน 2549 ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าคำสั่งของ ครส. ชอบด้วยกฎหมายแล้วจึงพิพากษายกฟ้อง แต่ไอทีวียังไม่หมดความพยายามได้ยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลแรงงานกลางอีกครั้ง

ในวันที่ 8 มีนาคม 2548 หลังจากใช้เวลาพิจารณาคดีนานกว่า 2 ปี ศาลฎีกาแผนกคดีแรงงานมีคำพิพากษาขึ้นตามศาลแรงงานกลาง ถือเป็นการปิดฉากคดีประวัติศาสตร์การต่อสู้ของสื่อมวลชนโทรทัศน์ที่ยืดเยื้อยาวนานถึง 4 ปีเต็ม

พนักงานหรือ “กบฏไอทีวี” ทั้ง 21 คน ประกอบไปด้วย 1.วิศาล ดิลกวณิช 2.ปฏิวัติ วลิกชาติ 3.ยุวดี เตชะไพฑูรย์สุข 4.อังสนา เทศขยัน 5.กรรณา บัวคำศรี 6.ภัทรพร สังข์พวงทอง 7.นาคยา แววีร์คุปต์ 8.อรพิน ลิลิตวิศิษฏ์วงศ์ 9.สกลเดช ศิลาพงษ์ 10.ม.ล.สุกฤษฎีร์ จรูญโรจน์ 11.แก้วตา ปริสวงศ์ 12.เชิดชาย มาศบำรุง 13. ชมพูนุช คงมล 14.ภุชงค์ แดงประเสริฐ 15.สุदारัตน์ สุขแสงรัตน์ 16.นงลักษณ์ สุขใจเจริญกิจ 17.สินีนานู ดิลกวณิช 18.สุภาลักษณ์ ตั้งจิตศีล 19.จิรชาฎา ทองนาค 20.สมมาตร วัฒนคุโปการ 21.สุวรรณา อุยานันท์

คำเสียหายที่ทาง ไอทีวีต้องจ่ายให้พนักงาน 21 คน คิดเป็นตัวเลขตกอยู่ราวๆประมาณ 20 ล้านบาท(มติชนสุดสัปดาห์, 11-17 มี.ค.2548:11)

การใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อเอื้อต่อผลประโยชน์ต่อกลุ่มทุนผูกขาด

กฎหมาย หมายถึงข้อบังคับที่ใช้ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและมีลักษณะเป็นข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตาม เมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นนายกรัฐมนตรีในฐานะเป็นผู้นำรัฐบาลก็ย่อมมีอำนาจในการออกหรือแก้ไขกฎหมายต่างๆ ได้โดยชอบธรรม

การบังคับใช้กฎหมายนั้นยึดหลักในความเท่าเทียมเป็นสำคัญ แต่ความเท่าเทียมกันนั้นเป็นสิ่งที่วัดได้ยากในโลกความเป็นจริง แม้แต่กฎระเบียบในองค์ประกอบระหว่างประเทศที่มีการต่อรองจากนักกฎหมายระหว่างประเทศจำนวนมากก็ยังไม่สามารถสร้างความเป็นกลางอย่างแท้จริงของกฎหมายได้(อัมมาร สยามวาลา, 2545) ในกรณีของประเทศไทย การใช้กฎหมายเพื่อบังคับกับผู้ประกอบการทุกรายเหมือนกันโดยอ้างความเท่าเทียมกันจึงเป็นการปกป้องผลประโยชน์ที่สำคัญของผู้ประกอบการรายเดิมที่สะสมความได้เปรียบมาอยู่ก่อนแล้ว

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโทรคมนาคมที่สำคัญซึ่งรัฐบาลพยายามผลักดัน มีดังนี้คือ(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

- 1) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2542
- 2) พระราชบัญญัติประกอบกิจการ โทรคมนาคม พ.ศ. 2544
- 3) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2546 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมแก้ไขเพิ่มเติมภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 พ.ศ.2546

1.พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2542

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2542 มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างกฎและกติกการการแข่งขันทางการค้าระหว่างผู้ประกอบการที่เป็นธรรมและเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ที่มีอำนาจเหนือตลาดทำการจำกัดหรือกีดกันการแข่งขันของกลุ่มแข่งอย่างไม่เป็นธรรม หรือกำหนดเงื่อนไขในการซื้อขายสินค้าที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค เช่น การกำหนดราคาสินค้าสูงเกินควร การเลือกปฏิบัติในการขายสินค้าโดยไม่มีเหตุผลในเชิงธุรกิจหรือการบังคับซื้อฟ่งสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวยังห้ามไม่ให้ผู้ประกอบการกระทำการตกลงร่วมเพื่อขึ้นราคาหรือจำกัดปริมาณสินค้าในตลาด รวมถึงการตกลงร่วมกันในการประมูลด้วย แต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่สามารถมีผลใช้บังคับได้ เพราะคณะกรรมการแข่งขันทางการค้ายังไม่ออกกฎเกณฑ์ส่วนแบ่งตลาดและยอดขายของผู้ประกอบการที่จะระบุได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาด(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ในอดีตคณะกรรมการแข่งขันทางการค้าซึ่งแต่งตั้งสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัยได้เสนอเกณฑ์ของการมีอำนาจเหนือตลาด โดยให้หมายถึง ผู้ประกอบการที่มีสัดส่วนแบ่งตลาดไม่ต่ำกว่าร้อยละ 33.3 และยอดขายไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านบาทต่อปี แต่เกณฑ์ดังกล่าวไม่ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เนื่องจากกระแสคัดค้านของบริษัทขนาดใหญ่ที่มีส่วนแบ่งตลาดและยอดขายเกินกว่ากฎเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีการเสนอให้คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าเปลี่ยนส่วนแบ่งตลาดเป็นร้อยละ 50 แทน หลังจากนั้น เมื่อมีการเปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลทักษิณก็ไม่ได้มีการเรียกประชุมคณะกรรมการเลยเป็นเวลากว่า 1 ปีทำให้ไม่สามารถกำหนดเกณฑ์ที่จะมาบังคับใช้ได้ จนเมื่อมีการประชุมคณะกรรมการครั้งแรกในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2545 และครั้งต่อมาเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในสมัยนั้นคือ ดร.อดิศักดิ์ โพธารามิก ได้ออกมาแสดงความไม่เห็นด้วยกับการใช้เกณฑ์ส่วนแบ่งตลาดในการกำหนดการมีอำนาจเหนือตลาด เนื่องจากประเทศที่พัฒนาแล้วมีวิธีการอื่นที่อาศัยดุลยพินิจของคณะกรรมการ โดยแม้ว่าข้ออ้างดังกล่าวจะเป็นความจริง แต่การใช้ส่วนแบ่งตลาดในการกำหนดอำนาจเหนือตลาดก็ยังมีการใช้ในประเทศที่กำลังพัฒนาบางประเทศเพื่อที่จะให้การกำหนดอำนาจเหนือตลาดมีความชัดเจน โปร่งใส(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

คณะกรรมการแข่งขันทางการค้าที่มี ดร.อดิศักดิ์ เป็นประธานกรรมการได้เสนอสาระสำคัญของ “เกณฑ์อำนาจเหนือตลาด” หรือ “อำนาจผูกขาด” โดยใช้เกณฑ์แยกตามรายธุรกิจแบ่งออกเป็น 2 เกณฑ์ กล่าวคือ เกณฑ์ที่หนึ่ง ระบุว่าธุรกิจรายใดมีส่วนแบ่งตลาดเกินร้อยละ 20 ยอดขายเกินกว่าปีละ 27,000 ล้านบาท และเกณฑ์ที่สอง มียอดขายรวมกันเกิน 45,000 ล้านบาท ถือเป็น “ผู้มีอำนาจเหนือตลาด” ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวถูกเปลี่ยนแปลงไปจากสาระสำคัญของเกณฑ์ดั้งเดิมที่ใช้ในสมัยรัฐบาลชวนกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า อำนาจเหนือตลาด หมายถึงเจ้าของธุรกิจที่มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 33.33 ขึ้นไปและแต่ละอุตสาหกรรมจะมีกฎเกณฑ์การบังคับใช้ที่แตกต่างกัน ซึ่งเริ่มต้นจากธุรกิจค้าปลีก ค้าส่งและอุตสาหกรรมรถจักรยานยนต์

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2547 นายวัฒนา เมืองสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้ถอนเรื่องที่ ดร.อดิศักดิ์ เสนอไว้ โดยให้เหตุผลว่าควรจะมีการกำหนดเกณฑ์ที่เหมือนกันในการบังคับใช้กับทุกอุตสาหกรรม ซึ่งได้เสนอไว้ 2 แนวทาง ได้แก่ การกำหนดเกณฑ์เดียวแต่บังคับใช้ทุกอุตสาหกรรมหรือจะยังไม่มีการกำหนดเกณฑ์อำนาจเหนือตลาด แต่รอให้เกิดกรณีขัดแย้งก่อนแล้วค่อยกำหนดเพราะการใช้บังคับกับแต่ละอุตสาหกรรมแตกต่างกันนั้นอาจไม่ยุติธรรมกับอุตสาหกรรมอื่นๆ(ไทยรัฐ,15 มกราคม 2547:9)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ด้านหนึ่งรัฐบาลมีการพิจารณา พ.ร.บ.แข่งขันทางการค้าอย่างรอบคอบ แต่ในอีกด้านหนึ่งอาจถูกมองว่าเป็นการดึงเรื่องของการออก พ.ร.บ.ดังกล่าวให้ยืดยาวออกไปเพราะผู้นำรัฐบาลมาจากกลุ่มทุนผูกขาดขนาดใหญ่ที่อาจเสียประโยชน์เมื่อมีการบังคับใช้ พ.ร.บ. ฉบับนี้ รวมถึงครอบครัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ในฐานะเจ้าของธุรกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีส่วนแบ่งการตลาดสูงกว่าร้อยละ 50 โดยที่ AIS ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ยังคงสามารถเก็บค่าบริการได้สูงกว่าผู้ประกอบการรายอื่นและยังมีผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่อง เท่ากับว่าเป็นการแสดงให้เห็นความสำคัญของการมีอำนาจเหนือตลาดอย่างชัดเจน ขณะที่อดีตมีบริษัทที่ทำภารกิจกันทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรมกับบริษัทอื่นในหลายรูปแบบ เช่น การล็อกอีมี(IMEI) เพื่อไม่ให้ผู้ใช้บริการของตนนำเครื่องที่มีอยู่ไปใช้กับผู้ประกอบการรายอื่นได้ (มติชนรายวัน,26 พฤศจิกายน, 2546:2)

การกระทำดังกล่าวของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นการแสดงเจตนาที่ต้องการเข้ามาควบคุมกฎเกณฑ์กติกาของสังคมเพื่อคงรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มทุนผูกขาดในอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่อย่างชัดเจน

2.พระราชบัญญัติประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2544

การตรากฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการโทรคมนาคมมีความน่าสนใจในประเด็นการถือหุ้นส่วนของชาวต่างชาติ คือ มาตรา8(1) ของ พ.ร.บ.ดังกล่าวว่าด้วยคุณสมบัติผู้ขอรับใบอนุญาต ซึ่งกำหนดให้ผู้ขอรับใบอนุญาตจะต้องไม่ใช่คนต่างด้าว และต้องมีสัดส่วนการถือหุ้นของบุคคลสัญชาติไทยไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ของทุน ข้อกำหนดดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินการของผู้ประกอบการเอกชนหลายรายโดยเฉพาะในตลาดโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งมีหุ้นส่วนต่างชาติเกินร้อยละ 25 ในขณะที่ AIS เป็นบริษัทเดียวที่มีผู้ถือหุ้นต่างชาติไม่ถึงข้อกำหนดนี้ คือมีเพียงเกือบร้อยละ 20 เท่านั้น ดูตารางที่ 5.19

ตารางที่ 5.19 สัดส่วนผู้ถือหุ้นชาวต่างชาติของบริษัทในอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่ปี พ.ศ.2545

บริษัท	สัดส่วนผู้ถือหุ้นชาวต่างชาติ(ร้อยละ)
1.AIS	19.35
2.TAC	48.73
3.DPC	48.99
4.TAO	49.00

ที่มา : ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แม้ข้อจำกัดสัดส่วนการถือหุ้นของชาวต่างชาติจะมีผลบังคับใช้กับผู้ขอใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคมเท่านั้น ซึ่งไม่รวมถึงผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจในส่วนปัจจุบัน แต่หากมีการแปรสัญญาในอนาคต ผู้ประกอบการเหล่านี้ก็จะเปลี่ยนสภาพจากการเป็นผู้รับสัมปทานมาเป็นผู้ได้รับใบอนุญาต ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้หุ้นส่วนต่างชาติจึงเป็นการตัดโอกาสผู้ประกอบการรายใหม่ในการระดมทุน ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์จากผู้ร่วมลงทุนต่างชาติ และยังทำให้การเข้าตลาดของผู้ประกอบการรายใหม่ที่มีบริษัทต่างชาติเป็นแกนนำทำได้ยาก เท่ากับว่า AIS ยังคงความได้เปรียบคู่แข่งรายอื่นและสามารถคงสภาพการผูกขาดอย่างที่รับรู้ได้อย่างนี้ต่อไป

ในอีกด้านหนึ่ง การจำกัดสัดส่วนการถือหุ้นของต่างชาติอาจส่งผลดีต่อประเทศชาติและผลประโยชน์โดยรวมได้ ภายใต้วัตถุประสงค์ในการปกป้องผลประโยชน์ของชาติและต้องการรักษาธุรกิจกิจการโทรคมนาคม ซึ่งจะยังมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในอนาคตให้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของคนไทย แต่การที่สภาผู้แทนราษฎรให้การสนับสนุนข้อเสนอดังกล่าวอย่างรวบรัดจึงกลายเป็นข้อสงสัยว่าเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนหรือผลประโยชน์ส่วนตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรซึ่งมีเบื้องหลังเป็นทุนสื่อสารโทรคมนาคมในตลาด

3.พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2546 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 พ.ศ.2546

ความพยายามในการแปรสัญญาสัมปทานของรัฐบาลทักษิณ ได้ริเริ่มความพยายามในการแปรสัญญาครั้งใหม่ภายหลังการจัดตั้งกระทรวงไอซีที สาระสำคัญของกรอบการแปรสัญญาซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2546 ประกอบด้วยแนวคิดหลัก 3 ประการ(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

ประการแรก จะมีการเปลี่ยนส่วนแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งที่ผู้ได้รับสัมปทานต้องจ่ายให้หน่วยงานรัฐคู่สัญญาเป็นภาษีสรรพสามิตที่จ่ายให้กระทรวงการคลัง เช่น ส่วนแบ่งรายได้ในการ

บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่จะถูกแปลงเป็นภาษีสรรพสามิตในอัตราร้อยละ 20 เท่ากับอัตราส่วนแบ่งรายได้ที่ผู้รับสัมปทานจาก กสท.จ่ายอยู่ในปัจจุบัน การจัดเก็บภาษีดังกล่าวจะกระทำกับผู้ประกอบการทุกราย ยกเว้นบริการอินเทอร์เน็ตเพราะเป็นบริการที่รัฐบาลต้องการสนับสนุนและผู้ประกอบการรายใหม่อาจได้รับการพิจารณาลดหย่อนการเก็บภาษีสรรพสามิตในช่วงแรกจนกว่าจะสามารถสร้างฐานลูกค้าได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ประการที่สอง จะมีการพิจารณาตั้งหน่วยงานกลางขึ้นดูแลทรัพย์สิน เช่น โครงข่ายโทรคมนาคมที่ผู้รับสัมปทาน โอนให้แก่หน่วยงานของรัฐ คู่สัญญาและจะยกเลิกการโอนทรัพย์สินต่างๆภายหลังจากการแปรสัญญา และประการที่สาม รัฐบาลจะช่วยชำระหนี้ของ ทศท.และ กสท. ซึ่งกระทรวงการคลังค้างชำระกันอยู่ ซึ่งมีมูลค่าประมาณ 32,000 ล้านบาท และ 8,000 ล้านบาท ตามลำดับ เพื่อชดเชยให้แก่รัฐวิสาหกิจทั้งสองแห่งจากการสูญเสียรายได้ไปจากการแปรสัญญา

สำหรับประเด็นที่น่าสนใจเป็นเรื่องของการโอนจ่ายส่วนแบ่งรายได้ไปสู่การเก็บภาษีสรรพสามิตแทน โดยรัฐบาลได้เร่งออกเป็นพระราชกำหนดในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2546 ก่อนเปิดสมัยประชุมในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 เพียง 7 วัน จึงมีการตั้งข้อสงสัยว่ารัฐบาลจงใจหลีกเลี่ยงการตรวจสอบกลั่นกรองตามกลไกปกติแห่งรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ผู้แทนปวงชนชาวไทยฝ่ายนิติบัญญัติได้ร่วมกันพิจารณาโดยรอบคอบ สำหรับการเก็บภาษีสรรพสามิตจากกิจการโทรคมนาคมจะเป็นการเก็บจากกิจการโทรศัพท์เคลื่อนที่ร้อยละ 10 และโทรศัพท์พื้นฐานร้อยละ 2 โดยมีอัตราเพดานเก็บที่ร้อยละ 50 ซึ่งเมื่อได้จัดเก็บแล้วทางผู้ประกอบการกิจการโทรคมนาคมก็สามารถจะนำเอาภาษีสรรพสามิตซึ่งจัดเก็บได้ไปหักจากส่วนแบ่งรายได้ตามสัญญาร่วมการทำงานซึ่งทางผู้ประกอบการได้จัดทำไว้กับรัฐวิสาหกิจทั้ง 2 แห่ง คือ ทศท.และกสท. ตามสัญญานั้นๆ ยกตัวอย่าง รายละเอียดของสัญญาเช่น กรณีของ TA ซึ่งต้องแบ่งส่วนรายได้ให้กับ ทศท. จำนวนร้อยละ 16 ก็สามารถที่จะนำเอาภาษีสรรพสามิตร้อยละ 2 ไปหักออกและจ่ายเพียงส่วนที่เหลือคือ ร้อยละ 14 ในส่วนของโทรศัพท์เคลื่อนที่ เช่น AIS ที่ทำสัญญากับ ทศท. เช่นกัน ซึ่งต้องจ่ายส่วนแบ่งรายได้แปรผันไปตามจำนวนปี ในปี พ.ศ.2546 ต้องจ่ายส่วนแบ่งร้อยละ 25 เพราะฉะนั้นเมื่อภาษีสรรพสามิตเป็นร้อยละ 10 ก็สามารถที่จะหักออกเพียงร้อยละ 15 ที่ต้องจ่ายให้กับ ทศท. เท่านั้น (ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

โดยปกติแล้ว หลักการของภาษีสรรพสามิตนี้เป็นการเก็บภาษีเพิ่มเติมจากภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) เพราะภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นการเก็บภาษีในอัตราเดียวกันทุกสินค้า การเก็บภาษีสรรพสามิตก็เพื่อแทรกแซงและควบคุมการบริโภคสินค้าหรือบริการที่ไม่พึงประสงค์ (Sin Tax) ซึ่งบริการโทรคมนาคมไม่ใช่กรณีดังกล่าว แต่เป็นบริการที่จำเป็นก่อให้เกิดประโยชน์ จึงไม่เหมาะกับการการเก็บเป็นภาษีสรรพสามิต นอกจากนี้หลักแห่งการปกครองของประเทศไทยนั้น การออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับแก่ราษฎรในราชอาณาจักรไทยต้องผ่านการพิจารณาของรัฐสภาในฐานะผู้แทนของประชาชนเป็นหลักทำให้การบังคับใช้กฎหมายควรออกเป็นพระราชบัญญัติ แม้ว่าตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา 218 ได้เปิดโอกาสให้รัฐบาลสามารถตราพระราชกำหนดได้ แต่ก็เป็นไปเฉพาะกรณี “เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ” และให้กระทำได้เฉพาะ “กรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้” เท่านั้น ซึ่งการที่รัฐบาลออกเป็นพระราชกำหนดที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นเงื่อนไขสำคัญ ในการวินิจฉัยกรณีดังกล่าว รายได้จากภาษีอากรหลักในปัจจุบัน คือ รายได้จากการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีรายได้ ส่วนการเก็บภาษีสรรพสามิตเป็นเพียงภาษีเสริมจึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาลอันจะเป็นเหตุให้มีผลต่อความมั่นคง รวมทั้งในเรื่องของความฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้จากการเก็บภาษีสรรพสามิตของโทรคมนาคมก็ไม่เข้าข่ายกรณีนี้ด้วย(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

การเก็บภาษีสรรพสามิตแทนค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ค่ากำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม ผู้เป็นรัฐบาลอาจปรับเพิ่มอัตราภาษีสรรพสามิตดังกล่าวขึ้นไปจนเท่ากับอัตราส่วนแบ่งรายได้ตามสัญญาร่วมการงานกิจการ โทรคมนาคม เช่น เก็บภาษีสรรพสามิตร้อยละ 25 บริษัทเอกชนคู่สัญญาร่วมการงานโทรคมนาคม ดังกล่าวก็จะได้หักลดการจ่ายส่วนแบ่งรายได้ไปทั้งหมด ซึ่งเท่ากับว่าบริษัทโทรคมนาคมรายเดิมได้รับการยกเลิกการจ่ายส่วนแบ่งรายได้ทั้งหมดตามสัญญาร่วมการงานโดยเปลี่ยนมาจ่ายเป็นภาษีสรรพสามิต ซึ่งไม่ต่างจากการที่รัฐยอมยกเลิกการจ่ายส่วนแบ่งรายได้ทั้งหมด แล้วเก็บภาษีสรรพสามิตกับทั้งผู้ประกอบการรายเก่าและรายใหม่เท่ากัน

การออกกฎหมายเก็บภาษีสรรพสามิตจากกิจการ โทรคมนาคมจึงเป็นการกีดกันการเข้าแข่งขันของผู้ประกอบการ โทรคมนาคมรายใหม่ เพราะนอกจากผู้ประกอบการรายใหม่จะเสียเปรียบในด้านการลงทุน โครงข่ายของตนเองและการต่อเชื่อม โครงข่ายกับผู้ประกอบการรายเดิมแล้ว ยังต้องจ่ายภาษีสรรพสามิตในอัตราเดียวกับผู้ประกอบการรายเดิม ขณะที่รายเดิมสามารถนำรายจ่ายภาษีสรรพสามิตไปหักลดส่วนแบ่งรายได้ตามสัญญาร่วมการงานซึ่งเท่ากับว่าไม่ต้องจ่ายภาษีสรรพสามิต ทำให้ผู้ประกอบการรายใหม่เสียเปรียบและถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมการแข่งขันเพาะหากไม่มีภาษีสรรพสามิต ผู้ประกอบการรายใหม่จะไม่ต้องจ่ายภาษีสรรพสามิต ในขณะที่ผู้ประกอบการรายเดิมต้องจ่ายส่วนแบ่งรายได้ ผู้ประกอบการรายใหม่ที่มีต้นทุนสูงกว่าก็สามารถปรับตัวและสามารถกำหนดราคาค่าบริการให้ต่ำกว่าเดิม ทำให้ผู้ประกอบการรายเดิมต้องลดราคาค่าบริการเพื่อแข่งขันให้ธุรกิจของตนอยู่รอดได้(ธานี ชัยวัฒน์, 2546)

วิธีดังกล่าวยังทำให้ไม่สามารถแยกอำนาจในการตัดสินใจทางการเมืองออกจากการกำกับดูแลการประกอบการ โทรคมนาคม โดย กทช. ซึ่งเป็นองค์กรอิสระได้ และเป็นการโอนอำนาจการกำกับดูแลที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของ กทช. ในการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม ค่าเชื่อมต่อโครงข่ายโทรคมนาคมและค่าตอบแทนหรือค่าตอบแทนการอนุญาตตามมาตรา 51(5) และมาตรา 51(8) ของพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุ

โทรศัพท์และกิจการ โทรคมนาคม พ.ศ.2543 ให้ไปอยู่ภายใต้ดุลยพินิจของฝ่ายการเมืองในการประกาศปรับเปลี่ยนพิภคหรืออัตราภาษีสรรพสามิต

การเก็บภาษีสรรพสามิตจากผู้ดำเนินกิจการ โทรศัพท์มือถือและโทรศัพท์พื้นฐานกับผู้ประกอบการทุกรายยอมทำให้ผู้ประกอบการสามารถผลักภาระภาษีไปให้ผู้บริโภคได้โดยการไม่ลดราคาหรือขึ้นราคา ค่าบริการ เพราะคู่แข่งทุกรายจ่ายในอัตราเดียวกัน ทำให้ผู้บริโภคต้องแบกรับภาระจ่ายส่วนแบ่งรายได้ให้แก่รัฐแทนเอกชนอีกด้วย นอกจากนี้ อุตสาหกรรม โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เป็นอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนต้นทุนคงที่(fixed cost)สูงมากจึงเป็นอุตสาหกรรมที่การประหยัดต่อขนาด(economy of scale)มีบทบาทต่อการแข่งขันสูง การเก็บภาษีสรรพสามิตในอัตราที่เท่ากันจึงทำให้ผู้ประกอบการรายเก่ายังมีความได้เปรียบมากขึ้น เพราะสามารถตั้งราคาขายต่ำกว่าผู้ประกอบการรายใหม่(ธานี ชัยวัฒน์, 2546) ผู้ประกอบการรายใหม่จึงเติบโตและอยู่รอดได้ยากขึ้น

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์(2547) มองว่าปัจจุบันบริษัทเอกชนที่ได้สัมปทานจากรัฐไม่ว่า โทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์บ้าน หรือความเทียม ส่วนใหญ่ต้องจ่ายค่าสัมปทานให้รัฐเป็นเปอร์เซ็นต์ เช่นเอ ไอเอสต้องจ่ายให้องค์การโทรศัพท์ 25% ของรายได้และจะเพิ่มสัดส่วนเป็น 30% ในอีกไม่กี่ปีต่อมามีการอ้างว่าจะเปิดเสรีกิจการ โทรคมนาคมตามกติกาของ WTO ในปี 2006 เป็นต้นไป จะเลิกจ่ายเงินส่วนนี้ แต่สูตรนี้ไม่สำเร็จเพราะบรรดานักวิเคราะห์ในตลาดหลักทรัพย์คำนวณว่า ถ้านโยบายนี้ออกมา บริษัทไหนได้ผลประโยชน์มากเท่าใด โดยพบว่าเอไอเอสจะได้ประโยชน์ 5 หมื่นล้านบาท ส่วนเทเลคอมเอเชียก็เช่น เมื่อข้อมูลเหล่านี้ปรากฏเป็นข่าว จึงทำให้เกิดกระแสคัดค้านขึ้นมากมาย

การอ้างว่าจะเปิดเสรีตาม WTO ก็ไม่สามารถหาเหตุผลมารองรับได้ เพราะประเทศไทยไม่เคยสัญญาว่าจะเปิดเสรีบริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่ มีข่าวที่บอกว่า กลุ่มทุน โทรคมนาคมก็ไปลอบบีรัฐบาลในการเจรจา FTA ว่าไม่พร้อมจะเปิด อ้างเหตุผลต่างๆ ถ้ามว่าต้องเปิดเสรีจริงใหม่ก็ไม่จริงแต่จะหาเหตุผลเล็กจ่ายสัมปทาน(สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2547)

เมื่อเห็นว่าถึงอย่างไรก็ต้องจ่ายสัมปทาน เพราะฉะนั้นสูตรใหม่ในการแปรสัญญาสัมปทานจึงถูกคิดขึ้นภายใต้ตรรกะที่ว่า ถ้าเราจ่าย คนอื่นต้องจ่ายด้วย เพื่อสกัดกั้นคู่แข่ง โดยเอาภาษีสรรพสามิต โทรคมนาคมมาเป็นเครื่องมือ ถ้าเราต้องจ่าย 25 เปอร์เซ็นต์ทุกคนก็ต้องจ่ายด้วย แม้เราจะได้ประโยชน์มากมายจากค่าสัมปทาน ทั้งได้ประกอบการก่อน สิทธิผูกขาด คลื่นความถี่ หมายเลขโทรศัพท์และได้ใช้อาคารสถานที่(สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2547)

อีกปัญหาที่เกิดขึ้น ก็คือ ขณะที่ผู้ประกอบการรายใหม่ต้องจ่ายภาษีอย่างแท้จริง ผู้ประกอบการรายเดิมกลับจ่ายภาษี โดยหักจากค่าสัมปทานที่ต้องจ่ายอยู่แล้ว จึงไม่มีภาระเพิ่ม เช่นค่า สัมปทานเดิม 25 เปอร์เซ็นต์ ภาษี 10 เปอร์เซ็นต์ เพราะฉะนั้นจ่ายองค์การ โทรศัพท์จริงแค่ 15 เปอร์เซ็นต์ รวมทั้งหมดแล้วก็ 25 เปอร์เซ็นต์ เท่าเดิมด้วยเหตุนี้รายใหม่จึงไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ ขณะที่รายเดิมก็เป็นจะได้ประโยชน์จากส่วนนี้ต่อไป แล้วสภาพตลาดก็จะถูกควบคุมโดย

ทุนขนาดใหญ่เช่นเดิม สูตรนี้คลาสสิกตรงที่คำนวณเงินที่รัฐต้องเสียผลประโยชน์ได้ยาก ดังนั้นจึงหาคนรับผิดชอบไม่ได้(สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2547)

การที่รัฐบาลบอกว่าปี 2548 เศรษฐกิจไทยมั่นคงแข็งแรง แต่อ้างว่าต้องรีบจัดเก็บภาษีสรรพสามิต เนื่องจากมีความจำเป็นเร่งด่วนต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อีกทั้งออกเป็นพระราชกำหนด เพื่อให้แก้ไขในรายละเอียดไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลนี้ก็มีเสียงข้างมากและสามารถควบคุมวุฒิสภาได้อีก กฎหมายจึงผ่านได้อย่างง่ายดาย ทั้งๆที่เป็นการเอื้อผลประโยชน์ให้กลุ่มทุนของตนอย่างตรงไปตรงมา(สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2547)

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นภายหลังการขึ้นมามีอำนาจของกลุ่มทุนผูกขาด

ดัชนีชี้วัดความมั่งคั่งของทรัพย์สินทางธุรกิจ ของนายทุนอย่างหนึ่งก็คือการพิจารณามูลค่าหุ้นที่นายทุนดังกล่าวถือครองอยู่ และเป็นการศึกษาที่เห็นตัวเลขการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนกว่าทรัพย์สินอย่างอื่น หุ้นเป็นทรัพย์สินสำคัญ ประเภทหนึ่ง เพราะการถือหุ้น หมายถึง การรักษาอำนาจในการบริหารของธุรกิจที่ตนเองครอบครองอยู่และยังเป็นการสะสมความมั่งคั่งรูปแบบหนึ่งด้วย นอกจากนี้ การถือหุ้นยังให้ผลตอบแทนใน 2 รูปแบบ คือ เงินปันผล(Dividend) ที่จ่ายตามสัดส่วนกำไรของธุรกิจและราคาหุ้นที่เปลี่ยนแปลงไป(Capital Gain) ตามปัจจัยพื้นฐานทางธุรกิจ โดยที่ตระกูลชินวัตรถือได้ว่าเป็นตระกูลที่มีหุ้นมูลค่ามากเป็นอันดับต้นๆของไทย

ก่อนเข้ามาสู่การเมือง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อยู่ในช่วงที่ประเทศเพิ่งผ่านวิกฤตเศรษฐกิจมาไม่นานนัก ซึ่งตลาดหุ้นเองก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากวิกฤตดังกล่าว ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นส่วนหนึ่งมาจากการหดตัวของภาคเศรษฐกิจจริง(Real Sector)อย่างรุนแรงจึงส่งผลต่อตลาดหุ้น ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งเป็นผลทางจิตวิทยาที่เกิดจากการตื่นตระหนกของผู้ถือหุ้นทำให้มีความต้องการขายหุ้นเป็นจำนวนมาก ช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่ดัชนีหุ้นไทยมีค่าค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวอย่างสูงในอดีต

การครอบครองหุ้นของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรและครอบครัว จะพิจารณาทั้งตระกูลชินวัตรและตระกูลดามาพงศ์ เนื่องจากช่วงที่ พ.ต.ท.ทักษิณ จะเป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการถ่ายโอนหุ้นบางส่วนจากตระกูลชินวัตร ไปสู่ตระกูลดามาพงศ์ เพราะตามกฎหมายแล้ว พ.ต.ท.ทักษิณ ไม่สามารถถือหุ้นในบริษัทได้ โดยในปี พ.ศ.2543 มูลค่าหุ้นของสองตระกูลมีมูลค่าเท่ากับ 17,637 ล้านบาท ขณะที่ พ.ศ.2546 มูลค่าหุ้นเพิ่มสูงขึ้นเป็น 27,926 ล้านบาท ดูตารางที่ 5.20

ตารางที่ 5.20 มูลค่าหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ของตระกูลชินวัตรและตระกูลดามาพงศ์

	2542	2543	2544	2545	2546
ชิน วัตร	16,661,860,000	11,772,275,000	12,768,203,520	8,365,292,240	18,543,516,758
ดามา พงศ์	2,219,738,890	5,864,239,350	6,470,884,800	4,125,188,983	9,382,782,960
รวม	18,881,598,890	17,636,514,350	19,239,088,320	12,490,481,223	27,926,299,718

ที่มา :วารสารการเงินการธนาคาร ฉบับเดือนธันวาคม พ.ศ.2542-2546

อย่างไรก็ตาม การเพิ่มสูงขึ้นของมูลค่าหุ้นในตลาดหลักทรัพย์นั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ ประการแรกคือ การเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยพื้นฐาน เช่น ผลประกอบการของบริษัทที่เพิ่มขึ้นไม่เท่ากันหรือวัฏจักรของอุตสาหกรรมที่ไม่เท่ากัน อีกประการหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงตามการคาดการณ์อันเนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งผลกระทบส่วนนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากผู้ที่มีข้อมูลมากกว่าทำการเข้าไปในทิศทางต่างๆ ยกตัวอย่าง เช่น กรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย(ก.ล.ด.) ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลความโปร่งใสของการค้าหุ้นในตลาดจะมีข้อมูลมากกว่าประชาชนทั่วไปที่ทำการซื้อขายหุ้น ดังนั้น หากมีการปั่นหุ้นที่ผู้ซื้อรายใหญ่หรือบุคคลภายในบริษัทสร้างภาพลวงตาว่าหุ้นมีการซื้อขายคล่องตัวเพื่อทำให้ราคาหุ้นเพิ่มสูงขึ้น ก.ล.ด. ซึ่งมีข้อมูลดีกว่าก็อาจจะสั่งแขวน (Suspension:SP) หุ้นตัวนั้นเพื่อไม่ให้ประชาชนถูกหลอกได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง หากเป็นหุ้นที่นักการเมืองมีความเกี่ยวข้อง การปั่นหุ้นก็จะเป็นประโยชน์จำนวนมากต่อนักการเมืองในฐานะของผู้ถือหุ้นเช่นเดียวกัน

**พฤติกรรมที่เอื้อต่อผลประโยชน์ต่อกลุ่มบริษัทในตลาดหุ้นภายหลังการดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี**

รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ให้ความสำคัญกับตลาดหุ้นเป็นพิเศษ ที่ผ่านมามีการออกมาตรการกระตุ้นตลาดหุ้นอย่างเข้มงวด เริ่มตั้งแต่ชี้แนะว่าหุ้นกำลังจะมีราคาสูงขึ้น ให้รีบซื้อใครขายต้องเสียใจภายหลัง ตั้งกองทุนหลายประเภทเพื่อแทรกแซงราคาหุ้น กดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากให้ต่ำเพื่อให้คนหันมาซื้อหุ้นแทนฝากเงิน (เจมส์คอดี ปันทอง, 2547:11)

ดังปรากฏว่า เมื่อคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์(ก.ล.ด.) ออกมาตรการป้องกันการปั่นราคาหุ้น ด้วยการห้ามซื้อขายหุ้นแบบหักลบกลบหนี้ในวันเดียว(Net Settlement) มีผลให้ราคาหุ้นบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ปรับตัวลดความร้อนแรงลงในเดือน

พฤศจิกายน รัฐบาลทักษิณก็ออกมาตำหนิการกระทำดังกล่าว กระทั่งเลื่อนกำหนดการใช้มาตรการดังกล่าวออกไปเพื่อไม่ให้กระทบตลาดหุ้น(เจมส์คดี ปิ่นทอง, 2547:11)

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 27 เม.ย. 2547 รัฐบาลทักษิณยังได้อนุมัติแผนลดภาษีสนับสนุนการลงทุนรวมลงทุนในตลาดหุ้น โดยได้รับการลดหย่อนอัตราภาษีในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี และดำเนินการต่ออายุมาตรการลดภาษีให้บริษัทในตลาดหุ้นออกไปอีก 1 ปี จากเดิมกำหนดสิ้นสุดวันที่ 5 ก.ย. 2547 ขยายเป็น 31 ธ.ค. 2548 โดยบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จะได้ลดภาษีนิติบุคคลจาก 30 % เหลือ 25% เฉพาะในกรณีการลดภาษีสนับสนุนการลงทุนรวมลงทุนในตลาดหุ้น คาดว่ารัฐต้องสูญเสียรายได้ไม่ต่ำกว่า 2,200 ล้านบาทต่อปี(เจมส์คดี ปิ่นทอง, 2547:11)

ภายใต้การบริหารของรัฐบาลทักษิณ ปรากฏข้อมูลว่า ราคาหุ้นของบริษัทจดทะเบียนบางกลุ่มในตลาดหลักทรัพย์ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ผู้ถือหุ้นได้ประโยชน์(ข้อมูลตาราง 5.21) ยิ่งภาวะตลาดหุ้นคึกคักเท่าใด ก็ยิ่งเพิ่มสินทรัพย์ให้แก่คนในครอบครัวผู้มีอำนาจซึ่งมีหุ้นอยู่ในบริษัทเหล่านั้นเป็นจำนวนมาก(เจมส์คดี ปิ่นทอง, 2547:12)

ตารางที่ 5.21 ตารางจำนวนหุ้นของคนในครอบครัวผู้มีอำนาจและส่วนต่างผลประโยชน์ที่ได้รับ ในระยะเวลา 3 ปี ของการบริหารงานโดยรัฐบาลทักษิณ

บริษัท	จำนวนหุ้น	คิดเป็นร้อยละ	มูลค่าหุ้น ณ.วันที่ 9 ก.พ.2544/วันที่เข้าตลาดหลักทรัพย์(บาท)	มูลค่าหุ้น ณ.วันที่ 9 ก.พ.2547(บาท)	ส่วนต่างที่ได้รับผลประโยชน์ (บาท)
บ.ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)	1,387,580,220	47.24	29,139,184,620	53,074,943,415	23,935,758,795
บ.แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)	1,263,712,000	43.03	59,141,712,600	111,206,656.000	52,064,934,400
บ.ชินแซทเทลไลท์ จำกัด (มหาชน)	225,435,467	41.48	7,495,729,277.75	8,791,983,213.00	1,296,253,935.25

ที่มา:เจมส์คอดี ปิ่นทอง.2547.แปลงทักษิณเป็นทุน.กรุงเทพฯ:ขอคิดด้วยคน.น.12

ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการวิจัยด้านเศรษฐกิจสารสนเทศ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย(TDRI) ได้เสนองานวิจัยเรื่อง “สายสัมพันธ์ทางการเมืองกับผลตอบแทนในตลาดหุ้นไทย” ในที่ประชุมของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2547 ได้ให้ภาพของความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจกับการเมืองในปัจจุบันที่มีส่วนส่งเสริมกันเป็นอย่างดี

ดร.สมเกียรติ เริ่มต้นโดยนำผลการศึกษาของศาสตราจารย์ Mara Faccio จากมหาวิทยาลัย Vanderbilt ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ธุรกิจกับการเมืองไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก สัดส่วนของมูลค่าบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ไทยที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองสูงถึงร้อยละ 40 เป็นอันดับสองของโลก รองแต่เพียงรัสเซีย ลำพังเครือข่ายชินคอร์ปอเรชั่นครอบครัวนายกรัฐมนตรีถือหุ้นใหญ่กลุ่มเดียวก็มี

มูลค่าตลาด(Market Capitalization) สัดส่วนถึงร้อยละ 10.3 ของมูลค่าตลาดหุ้นไทยทั้งหมดในช่วงปลายปี พ.ศ. 2546 แล้ว

ในช่วงปี 2546 เกิดปรากฏการณ์ที่หุ้นกลุ่มหนึ่งซึ่งนักลงทุนเรียกว่า หุ้นทักษิณ มีอัตราผลตอบแทนการลงทุนสูงกว่าค่าเฉลี่ยอย่างง่าย(Simple Average) ของตลาด ซึ่งอยู่ที่ระดับร้อยละ 58 ตัวอย่างของหุ้นดังกล่าว ได้แก่ บริษัทไอทีวี(ITV) มีผลตอบแทน ร้อยละ 592 บริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น(SHIN) มีผลตอบแทนร้อยละ 139 และบริษัท SHIN ธนาคารทหารไทย(TMB) ซึ่งกลุ่มชินคอร์ปอเรชั่นถือหุ้นข้างน้อยเท่านั้นที่มีผลตอบแทนเพียงร้อยละ 38

ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดข้อสงสัยว่า “รัฐบาลทักษิณได้เอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทเครือญาติหรือไม่?”

ในทางวิชาการ ลำพังแต่ “หุ้นทักษิณ” มีผลตอบแทนสูงกว่าหุ้นอื่นๆ ในปี พ.ศ.2546 นั้นคงไม่เพียงพอที่จะกล่าวหาว่าผลตอบแทนดังกล่าวเกิดจากการมีสายสัมพันธ์ทางการเมือง เนื่องจากผลตอบแทนที่สูงนั้นอาจมาจากบริษัทที่เกี่ยวข้องมีขนาดใหญ่ ทำให้มีต้นทุนต่ำหรืออยู่ในสาขาธุรกิจที่มีการขยายตัวสูง เช่น สาขาโทรคมนาคม หรือเป็นบริษัทที่มีการขยายตัวสูง เช่น สาขาโทรคมนาคม หรือเป็นบริษัทที่มีค่าความนิยม(Goodwill) มาก เนื่องจากมีทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้(Intangible Asset) ต่างๆ เช่นตราสินค้าที่ได้รับความนิยมความสามารถของผู้บริหารที่เป็นที่ประจักษ์ทั่วไปหรือสิทธิพิเศษในการผูกขาดต่างๆ เป็นต้น

การที่จะพิสูจน์ผลตอบแทนที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยนั้นเกิดจากสายสัมพันธ์ทางการเมืองหรือไม่ จำเป็นต้องตัดปัจจัยอื่นๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อผลตอบแทนออกไปก่อนให้มากที่สุด ในทางเศรษฐศาสตร์วิธีการตัดผลกระทบของปัจจัยต่างๆ สามารถทำได้โดยใช้สมการถดถอย(Regression Analysis) ซึ่งจะแยกผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ให้เป็นอิสระต่อกัน

สมการถดถอยที่ ดร.สมเกียรติใช้ประกอบด้วย ตัวแปรที่ใช้ควบคุม(Controlled Variable) 5 ตัวตามงานวิจัย ของ Johnson และ Mitton เมื่อปี ค.ศ.2001 ตัวแปรดังกล่าวได้แก่

1.ขนาดบริษัท เนื่องจากขนาดบริษัทอาจมีผลต่อการประกอบการ โดยเฉพาะในธุรกิจที่มีการประหยัดจากขนาดการผลิต(Economy of Scale)

2.สาขาอุตสาหกรรมของกิจการ เนื่องจากบริษัทในสาขาธุรกิจต่างๆ มักจะมีผลประกอบการแตกต่าง เพราะได้รับผลจากปัจจัยภายนอกที่แตกต่างกัน

3.สัดส่วนมูลค่าตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี(Market-to-Book Ratio) ซึ่งเป็นการวัด “ค่าความนิยม” มักน่าจะมีผลประกอบการดีกว่าบริษัททั่วไป

4.สัดส่วนหนี้(Debt Ratio) ในช่วงเศรษฐกิจขาขึ้น บริษัทที่มีสัดส่วนหนี้(หรือมีส่วนของผู้ถือหุ้นน้อย) จะได้อัตรากำไรสูง เนื่องจากเมื่อมีกำไรมาก กำไรต่อหุ้นก็จะสูง เพราะมีส่วนของผู้ถือหุ้นน้อย

5.สายสัมพันธ์ทางการเมือง(Political Connection)การมีสายสัมพันธ์ทางการเมืองอาจจะช่วยให้บริษัทมีผลตอบแทนสูงกว่าทั่วไป

ดร.สมเกียรติได้เอาทั้ง 5 ปัจจัยมาวิเคราะห์พร้อมกัน ผลปรากฏว่าในปี 2546 ขนาดของบริษัทไม่มีผลต่อกำไร แต่ถ้าอยู่ในธุรกิจผูกขาดกำไรจะดี ซึ่งมันก็มีหลายบริษัทที่อยู่ในธุรกิจนี้แล้ว ถ้าคุณหนีเยอะคุณจะได้ผลตอบแทนดี แต่ปัจจัยที่น่าสนใจที่สุดคือ เส้นสายทางการเมือง เพราะหุ้นของทักษิณมีผลประกอบการดีกว่าผลตอบแทนเฉลี่ยสูงมาก ถ้าหาค่าเฉลี่ยอีกแบบหนึ่ง ผลตอบแทนเฉลี่ยจะเท่ากับ 58% แต่หุ้นทักษิณมีผลตอบแทน 199% สูงกว่าถึง 141% ทั้ง 141% เป็นตัวแปรที่ได้จากเส้นสายทางการเมือง ด้วยเหตุนี้สายสัมพันธ์ทางการเมืองจึงมีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจไทยอย่างมาก โดยส่วนนี้น่าจะเรียกว่า ทักษิณพรีเมียม เนื่องจากนักลงทุนมั่นใจว่าหุ้นทักษิณมีเทวาทิศดูแล แม้สาขาอื่นต้องเผชิญวิบากกรรม แต่สาขานี้น่าจะเป็นไปได้

งานวิจัยของ ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ได้เน้นย้ำถึงการเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญกลุ่มทุนที่มีความสัมพันธ์กับรัฐบาล โดยเฉพาะกลุ่มทุนที่ดร.สมเกียรติเรียกว่า “ทุนทักษิณ” โดยให้ความสำคัญกับปัจจัย เส้นสายทางการเมือง มากกว่าขนาดของธุรกิจหรือสาขาของธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ต้องเข้าใจว่า “ทุนทักษิณ” ที่ดร.สมเกียรติกล่าวถึงนั้น แท้ที่จริงแล้วก็คือ กลุ่มทุนผูกขาด(อันที่จริง ดร.สมเกียรติก็ยอมรับ)ที่สำคัญ ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญภายหลังจากช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี 2540 สิ่งที่ ดร.สมเกียรติไม่ได้กล่าวถึงก็คือ สาเหตุสำคัญที่กลุ่มทุนดังกล่าวต้องเข้ามายึดอำนาจทางการเมือง และใช้อำนาจรัฐเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง แต่งานวิจัยของดร.สมเกียรติ ก็ได้สนับสนุนในข้อที่ว่า หลังจากที่ถูกกลุ่มทุนผูกขาดเข้ามายึดอำนาจทางการเมืองแล้ว ได้ใช้ข้อได้เปรียบในการกำหนด ควบคุม กำแพง และเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข กฎเกณฑ์และกติกาบางประการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มทุนผูกขาด จนเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เด่นชัด และเป็นรูปธรรม ซึ่งส่งผลต่อผลประโยชน์ของประชาชนในภาพรวมได้อย่างไร ซึ่งเป็นคุณูปการของงานวิจัยชิ้นดังกล่าว

สรุปท้ายบท

การเข้ามายึดอำนาจรัฐของกลุ่มทุนผูกขาดได้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นอย่างมาก ก็เป็นที่จับมองกันต่อไปว่ารัฐบาลที่ถูกผูกขาด โดยกลุ่มทุนผูกขาดดังกล่าว จะมึนโยบายที่เอื้อต่อประโยชน์ของกลุ่มทุนตัวเองอย่างไรต่อไป